

Mauno Metsola

Raudussa palaa taas

Talvisodan päättymisen kansalaistilaisuudessa Turussa 13.3.1990 pitämässään puheessa sanoi professori Kaarto Hartiala mm. seuraavaa: Stalin aliarvioi kansallistunteen merkityksen. Suomalaiset lähtivät puolustamaan maataan vuosisataisten perinteiden pohjalta. Sodassa ei kysely millä puolella olit 1918, vaan mukana olivat kaikki -maalaiset, kaupunkilaiset, suomen- ja ruotsinkieliset, kaikki. Monella ei ollut mitään henkilökohtaista omaisuutta puolustettavana, eivätkä rivimiehet tunteneet vihaa toista kansaa kohtaan. He vain tunsivat, että kansakunnalta oltiin viemässä jotain sellaista, joka kuuluu koko kansalle.

Hartialan mukaan maailmanhistoria tuntee vain kolme muuta sotaa, joissa joukkojen kokoerot ovat olleet yhtä suuret kuin talvisodassa, eikä sota ole päätynyt pienemmän täydelliseen tappioon. Nämä sodat ovat kreikkalaisten taistelu persialaisia vastaan, Sveitsin vapautustaistelu Itävaltaa vastaan ja Alankomaiden sota Espanjaa vastaan.

Mauno Metsola antoi 1972 Eros Jäskelle Karjala-lehden Rautu-liitteeseen tarkoitettua seuraavaa kirjoituksen, sen dispositiossa hän kirjoitti: - Saapui käsky YH:n alkamisesta, nyt en enää ollut aluepäällikkö enkä tiennyt, kuka oli esimieheni, olinpa-han vain oma itseni, puolitoista vuotta vanha kapteeni ja yksikkö 68:n päällikkö. - YH oli käsketty alkavaksi 6.10.1939 kello 24. Olin laskenut, että ensimmäiset reserviläiset saapuisivat kello kuuden maissa aamulla. Kaikkien reserviläisten tulisi olla paikalla kello kuuteentoista mennessä, kyläpäälliköt ja heidän apulaisensa, jotka toimivat YH-käskeyten levittäjinä, saapuisivat viimeisten joukossa.

Kymmentä yli seitsemän aamulla näin pienen pojan seisovan Harjoitustalon rappusilla. - Kuka sinä olet? - Eino Lopenen, kuului vastaus. Samassa saapui paikalle vääpeli Toivo Pursiainen. Hän oli pitänyt kiirettä, kuten patterin ”äidille” kuuluikin. Osoitin oven suussa seisovaa poikaa. - Se on kirkolta seppä Loposen poika. Hän pyrkii mukaan. - Kuinka vanha sinä olet? - Viime lauantaina täytin 13 vuotta. - Nuori olet, mutta kunnan poika. Eihän me ensimmäistä miestä pois ajeta. Jos ei vaikka muita tulisikaan, niin kuinka tässä käy. Tämä Pursiainen ottaa sinut hoiviinsa, hommaa puvut ja muut vehkeet. Sinä olet sitten niin kutsuttu vapaaehtoinen.

Itun toimiston pöydän taakse. Apulaisinani toimistossa tulisivat toimimaan patterin tuleva kirjuri, kirkonkylän kansakoulun johtajaopettaja, korpraali Auvo Kivilaakso ja kanslialehtori Terttu Tiainen. Pian he saapuivatkin ja aloittivat työnsä.

Talossa alkoi vilkas touhu. Reserviläisiä saapui eväspusseineen, reppuineen ja monenlaisine kansamuksineen. Suojeluskuntalaisilla oli lisäksi aseet ja patruunat. Toimistossa tarkastettiin heidän sotilaspassinensa liite ja sen perusteella osoitettiin heidät omaan yksikköönsä. Yksikkö 53 perustettiin Relanderissa. Sen oikea nimi oli 6.Rajakomppania ja yksikön päällikkö luutnantti Halla-Seppälä. Yksikkö 54 eli 7.Rajakomppania perustettiin Vehmaisten kansakoululla päällikkönä kapteeni Pitkänen. Kaikki ne, jotka kuuluivat yksikköön 68, jäivät Harjoitustalolle. Tämä yksikön oikea nimi oli Ensimmäinen Erillinen Patteri.

Otimme rauhallisesti asiat, ehkä liiankin leppoisasti. Hevosten jako kirkolla kävi hitaasti ja kun meillä ei ollut autoja, emme voineet viedä tykkejä maastoon.

Arvo Suutarinen, Mauno
Metsola, Olavi Pyykkö,
Laura Lopenen ja Salli
Husu Rautjärvellä vuonna
1940.

Näissä merkeissä kului ensimmäinen päivä varustamiseen. Aseet jaettiin ja jokaiselle miehelle 90 patruunaa. Illalla etsi sitten kukin mies itselleen jonkin sopen, johon päänsä kallistaisi. Radiota kuunneltiin ahkerasti ja seurattiin neuvottelun kehitystä Moskovassa.

Eräänä iltapäivänä tuli käsky lähettää 35 miestä täydennykseksi Metsäpirttiin. Alikersantti Toivo Lopenen ehdotti, että saisi heittää heidät sinne kuorma-autollaan. Niin kävikin. Mutta kun auto oli käytössämme, tuli meihin ahneuden henki. Patterillehan ei kuulunut yhtään moottoriajoneuvoa. Pian huomasimme todelle tarvitsevamme autoa, ja niin se ”unohtui” käyttöömmme. Kuljettajana toimi sitten koko sodan ajan Toivo Lopenen.

Tästä tulimme vain ahneemmiksi. Miksi ei hankittaisi henkilöautokin. Aivan satuman kautta sekin asia järjestyi. Raudun paikallispäällikkö, vänrikki Arvo Suutarinen oli käyttänyt kuulutusten levittämiseen apteekkarin Helmi Holgersin autoa. Nyt se seisoi pihalla vapaana. Soitto apteekkarille, ja asia oli selvä. Tämän auton kuljettajaksi otin Pursiaisen ehdotuksesta alikersantti Jussi Rastaan, riiskalaisen porsasparisniekan.

Parin viikon kuluttua

Parin viikon kuluttua tuli Harjoitustalolle lisää väkeä. Sitä tuli oikein roppakaupalla. Se oli iloistakin iloisempaa, oikein tyypillistä karjalaista nuorisoa, joka lähiviikkoina antoi toivottua lisäväriä Harjoitustalon ilmapiiriin.

Rajakomppanioiden oli pyrkinyt paljon nuoria vapaaehtoisia. Tämä oli luonnollista. Nuoret miehet tunsivat itsensä yksinäisiksi, ehkäpä tarpeettomiksikin ja kun vanhemmat miehet oli kutsuttu palvelukseen, eivät he halunneet jäädä huonommiksi. Mutta heiltä puuttui asekoulutus. Tästä syystä heidät koottiin Harjoitustalolle ja sijoitettiin yläkerran kurssihuoneeseen. Päälliköksi määrättiin kadetti Armas Benjamin Ma-

linen. Paljon hauskaa meille tuotti tämä kuriton ja meluava lauma. Joku keksi sanan ”filistelialainen” eikä muuta tarvittu. Aina kun sattui jokin kimmellus sanottiin vain, että se kuului siihen filistelialaisten armeijaan.

Sitten patterimme siirtyi osittaiseen taisteluryhmyykseen. Kaikki pursuivat työintoa. Koko Raudun pitäjä oli kuin suuri työleiri. Kaikkialla kaivettiin, kaadettiin puita, siirrettiin kiviä panssarivaunuesteiksi, rakennettiin patoja, vedettiin puhelinlinjoja, paranneltiin teitä ja valmisteltiin monenlaisia siltoja ja tietenkin niitä kuuluisia piikkilankaesteitä melkein kaikkialle. Mutta oli niitäkin, joiden tehtävänä oli valvoa. Mutta annetaanpas heidän itsensä kertoa:

- Jaoksemme oli sijoitettu kotipitäjäni Raudun Haapakylään, aloitti 3.tykin johtaja alikersantti A. Rastas muistellessaan noita aikoja. Olimme majoittuneet Tuomas Teposen taloon, jonka huoneisiin oli valmistettu laudoista kaksikerroksisia vuoteita. Ilta-sella puhdistimme kiväärejä ja korjailimme vuodelautoja. Ennen nukkumaanmenoa kuuntelimme radiota, josta ei mitään hälyyttävää kuitenkaan kuulunut. Minun tuli valvoa, sillä olin päivystäjä. Torkuin ja lueskelin lehteä tuvan pöydän päässä kello kuuteen aamulla. Sitten aloin keittää pojille aamuteetä, sillä kello seitsemän piti olla herätys. Puoli seitsemän tienoilla vesi alkoi poreilla ja hetkeä myöhemmin alkoi ulkoa kuulua outoa kumahtelua. Kuuntelin ja heristin korviani, mutta aina vaan sitä kuului. Silloin aavistin, mitä se oli. Yhdellä hypyllä loikkasin ovesta ulos. Näky oli valtava. Jyrähtelyä, rätinää, pamauksia ja koko Raasulin suunnan taivaanranta oli leimuavana tulimerenä. Mutta minulla ei ollut aikaa viivytellä. Ryntäsin sisälle ja herätin vänrikki Huttusen sekä aloin huutaa: Taisteluhälytys numero yksi! Taisteluhälytys! Ylös, ylös! Sota on alkanut!

Tällaista se oli joka paikassa. Päivystäjä valvoi ja toiset nukkuivat, minä heidän mukanaan. Luulin näkeväni unta. Joku rytteläsi minua rinnoista ja hoki: Herra kapteeni! Nyt siellä jytisee! Käänsin kylkeäni, mutta samalla raotin silmiäni. Autonkuljettaja Toivo Loponen seiso i sängyn vieressä. Salamannopeasti pomppasin pystyyn ja aloin juosta alas ulkorapuille. Vierelleni saapui Pursiainen ja joku muu, ehkä Loponen. Seisoimme ja tuijotimme, eikä kukaan saanut sanaakaan kuuluville. Koko eteläinen taivas oli tulipunainen ja salaman näköisiä välähdyksiä seurasi etäinen jyrinä. Olin kuin lamaantunut. Rinnasta tuntui riistävän. Kaikkeen tähän oli kulunut vain minuutin verran ja muistan nämä hetket aina selvästi.

Hälytys

Vilkaisin ranteessa olevaa kelloani. - 7.05. Samassa alkoivat aivot toimia kiivaasti. - Hälytys! - Taisteluhälytys numero yksi, hälytys, hälytys, taisteluhälytys numero yksi! alkoi Pursiainen huutaa voimiansa takaa ja heti siihen yhtyivät päivystäjän ja toisten valveilla olevien äänet. Sota oli alkanut.

- Näinköhän mekin tästä lähdetään, kysyi Pursiainen.

- Lähdimme ja nopeasti. Suunnitelmien mukaan. Loponen heittää heti Luostarisen ryhmän Kelliöön. Harjoitustalo heti tyhjäksi ja pankaa töpinäksi.

Sitten lähdin kiivaasti astellen Haapakylään päin. Pauke lähene i ja lähene ja askeleeni muuttuivat juoksuksi. Jo kuului Huttusen ääni, kun hän antoi tulikomentoja: - Kranaatteja herkkinä, II jaos, perussuuntaan lisää 45, yhdistä toiseen viidellä, matka 70 50, tasain 30-00, 2 ryhmää, ampukaa! Sitten seurasi monenlaista pulinaa, kirouksia,

sadatteluja, ammuksen ääniä, kun niitä työnnettiin putkiin ja lopuksi vänrikki Pyykön komento: - Yhteislaukaus - huomio - tulta! Sitten välähti hämärässä aamuilmassa kaksi kirkasta putkivalkiaa ja heti sen perään kuului kimeätä kolinaa, joka johtui siitä, kun kuumat hylsyet iskivät terävästi tykinlavetteihin. Jälleen juostiin, paiskeltiin, huudettiin ja annettiin tulikomentoja.

Kellon viisarit olivat ennättäneet siirtyä jo 8.30 maille ja toiminta asemissa jatkui entisenlaisena. Ruoka-aikoja ei muistettu.

Sensijaan ihmeteltiin taivaalla liiteleviä lentokoneita. Suurina parvina ne lähestyivät ja jatkoivat matkaansa Viipurin suuntaan. Rautatielläkin oli liikettä. Ilmeisesti siellä evakuoitiin viimeisiä tavaroita.

Kesken näitä touhuja huomasi everstiluutnantti Nurmen seisovan 1. tykin takana suuren männyn alla. Hänellä oli kädessään karttalaukku ja yllään pitkä sadetakki. Vaiteliaana hän seurasi patterin toimintaa. Adjutantti luutnantti Touri seiso parin askelta kauempana. He lienevät olleet matkalla tien toisella puolella olevaan komentokorsuun ja poikkesivat uteliaisuudesta tuliasemaan.

- Kapteeni Metsola, huusi hän minulle, kun olin aikeissa lähteä hänen luokseen. - Herra eversti!

Rauhallisesti hän paiskasi kättä. - Miksi ette ammu? - Olemme ampuneet seitsemästä saakka, mutta nyt ovat puhelinlinjat poikki ja radioita ei ole. - Minne te olette ampuneet? - Vihollisen hyökkäyksen painopiste tuntuu olevan Raasulin tien suunnassa ja sinne on ammuttu. Nyt vihollinen on Pirholanmäen notkossa. - Ettekö voi ampua kartan mukaan? - Kyllä niin olemme tehneetkin. Meillä on jaos Maanselällä ja sen yksi tykki pystyy ampumaan. Toinen on rikki. - Entä rautatien suunnassa? - Siellä on ollut rauhallisempaa. Muuten meillä on puhelinyhteydet hyvin huonot, hyvin heikot. Ne katkeilevat vähän väliä.

Tuhansia kranaatteja

Silloin halkaisi ilmaa valtava ulina. Raasulin suunnasta tuntui tulevan tuhansia kranaatteja, suuria ja pieniä. Meistä ne vaikuttivat vähintään kuusituumaisilta. Jymähdellen ne iskivät maahan joka paikkaan, tykkien lähelle ja sivuille. Valjakkopaikalla syntyi tava-ton pakokauhu, kertoi sodan jälkeen valjakkoupseeri kersantti Kallonen. - Miehet jättivät hevosensa ja juoksivat ympäri metsää. Meni vaikka minne, aina tulivat kranaatit perässä. Ammunnan päätyttyä menin katomaan hevosia. Ne olivat särkeneet valjaat ja ajoneuvot ja juoksivat valtoimenaan metsässä.

Maanselän hovin luona vänrikki Niemiojan johdolla toiminut jaos oli ampunut patterimme ensimmäiset laukaukset jo kello 7.04. Ensimmäiseen maaliin, jonne II jaos ei edes ulottunut, ampui jaos viisi ryhmää. Vihollinen vastasi heti tuleen ampuen keskityksen tuliasemiin. Kun sytyttimet olivat jäykkiä, tekivät ammuksot vain suuria kuoppia maahan sirpaleiden singotessa korkealle ilmaan.

Kahdeksannella laukauksella meni 2. tykki epäkuuntoon. Sen hidastin- ja palautinlaite särkyi. Tiivisteet alkoivat vuotaa, joka vaivasi sitten koko sodan ajan. Mutta 1. tykki jatkoi ammuntaa vimmatusti. Kranuja iskettiin putkeen kuin halkoja uuniin.

Kun asemilla sillä hetkellä ollut kersantti Karppanen, jonka tuli toimia asealiupseerina, mutta jolla ei ollut asesepän koulutusta, ei pystynyt vikaa korjaamaan, määräsi tykin tuotavaksi Haapakylään. Ajallaan se sinne saapuikin miehistöineen. Yh-

dessä tuumin miettimme, mitä tehdä. Lopputulos oli, että niissä oloissa ei patterimme pystynyt vikaa korjaamaan ja siksi määräsin kersantti Karppasen viemään sen Hukanmäkeen KTR 3:een, jossa oli asemestari Hakala. Tykki nostettiin Loposen autoon ja patteri jatkoi ammuntaa kolmella tykillä. Myöhemmin kuulin, että tykki oli viety Kiviniemeen saakka, jossa se Mustosen autokorjaamossa oli hajoitettu ja korjattu ammattimiesten toimesta. Tykinjohtaja alikersantti Tuomas Tenkanen seurasi tykin mukana.

Pitkän harkinnan jälkeen annoin kello 16 vänrikki Niemiojalle käskyn siirtyä jaoksensa kanssa Haapakylään. Se osoittautui oikeaksi toimenpiteeksi, sillä nyt oli edes 3-tykkinen patteri käytettävänä. Tosin jouduimme myöhemmin ampumaan hyvin kauas, ja tulen tarve olisi illalla ollut kauemmaksikin mihin pystyimme, mutta eihän yhdellä tykillä ollut paljoakaan tehoa. Haapakylässä olevaa II jaosta ei taas voinut siirtää Maanselälle, koska vihollinen oli Raasulin maantien suunnassa jo niin lähellä, että olisi ollut uhkarohkeaa panna se vaaralle alttiiksi. Lentoratakin olisi ollut epäedullinen.

Puolenpäivän maissa oli Lausten patteristoupseeri luutnantti Matti Kalevi Koponen soittanut minulle ja tiedustellut, voisiko hän lähettää yhden patterin Haapakylään. Samaiseen metsänreunaan, missä minunkin patterini oli. Minulla ei tietenkään ollut mitään sitä toimenpidettä vastaan. Tämä patteri saapuikin samoihin aikoihin kuin Niemenojan jaos alkaen paukutella kiivaasti rajalle päin. Kimakat lähtölaukaukset heidän putkistaan säästivät minun tykkieni pauketta, joten yhteen aikaan tuntui siltä, että tykistöhan tässä jyllää. Miettinen antoi heille tulitehtäviä. Joka tapauksessa heidän tulonsa oli siinä vaiheessa hyvä asia, sillä kun heillä oli kenttäkanuunat m 02, he pääsivät pitemmälle kuin me.

Puhelinmiehet kovimmilla

Kaikkein kovimmalle joutuivat ensimmäisenä päivänä puhelinmiehet. Näin muistelee silloinen puhelinryhmän johtaja alikersantti Yrjö Raaska:

- Heti hälytyksen saatuaamme lähtimme Pirholanmäen tulenjohtopaikkaan, jonne saavuimme 7.40. Samaan aikaan vetääntyi sinne myös vänrikki Miettisen tulenjohtua Oravanmäeltä. Puhelinyhteydet katkesivat heti ja vikapartiot lähtivät liikkeelle. Emme silloin osanneet aavistaa, miten raskasta vikapartiointi puhelinmiehille on. Yhteys oli aina poikki ja vaikka kaikki miehet olivat linjalla, ei yhteyttä saatu kestämään.

- Tähytyspaikka oli suuressa näreessä, jatkoi silloinen alikersantti Lauri Pursiainen. Puhelin oli näreen juurella. Siinä oli huono olla, kun vihollinen ampui vimmatusti 300 metrin päästä. Kun johtimet rakennettiin ylös puihin, ne katkeilivat kranaattien sirpaleista. Vikapartiot saivat olla aina liikkeellä.

- Hyökätessä ryssät tulivat suurina laumoina aukean kylän läpi tietä pitkin. Miettisen johtama tykistö tuli aiheutti sille suuria tappioita. Hyökkäysvaunut tulivat jonossa ja niitä tuhottiin monta. Iltahämärässä vetäännymme sitten Kuolemanlaaksoon ja jatkoimme samalla johtimia. Kaivoimme pienen kuopan ja poltimme siinä nuotiota, jotta olisimme pysyneet lämpiminä. Illan hämärtyessä alkoi kranaattien tulo vähetä ja etulinjasta kuuluva konekiväärien papatus heiketä. Hetken kuluttua kuului Tuomas Tepposen talosta sikeää kuorsausta. Mikään ei voinut näiden miesten unta häiritä. Minäkin heit-

täydyin vapaaseen sivusta vedettävään sohvaan, ristin käteni ja luin Herran siunauksen.

Kun seuraavana aamuna alkoi kuulua harvahkoa pauketta, alkoi yksi ja toinen kääntää kylkeä vuoteellaan. Minäkin heräsin pieneen sipinään ja viskasin turkin yltäni.

- Mitä se kello mahtaa olla?

- Seitsemää se lähestyy. Onkohan kukaan keittänyt tsajua?

- Jaa, että seitsemän. Sittenhän sitä pitää lähteä taas töihin. - Kummallinen naapuri kun ei anna nukkua. - Ylen aikaa häiritsee rauhallisia ihmisiä...

Vakavina alkoivat miehet vedellä saappaita jalkoihinsa, eikä Huttunenkaan liikoja innostunut. Jokaisesta näki, että paljon mukavampaa olisi ollut jäädä nukkumaan kuin rynnätä ulos koleaan joulukuiseen säähän.

Hitaasti alkoi tämä joukko sitten kävellä perässäni tuliasemiin, jossa jo töpinän tekeittimet odottivat. Päälystakkien kaulukset pystyssä, kaikki napit auki, alkoi tämä joukko pistellä kaikessa rauhassa vanikkaa ja juustoa suuhunsa. Toiset hyppelivät, jotta aamuhorkka kaikkoaisi pois. Teltojahan meillä ei ollut. Katsoin kelloa, joka oli vähän vaille kahdeksan.

- Tykkien luo, kuului Huttusen ääni. Jukoliste miehet. Tänään tulee varmasti kiire päivä. Ammusmiehet, pankaa nopeasti ammuksia kiiltäviksi. Tykkien luokse joka mies, eikö sana kuulu. Tulikomentoja!

Hetken päästä oli ilo suuri, kun Kiviniemestä saapui 2. tykki korjattuna. Nyt lasketeltiin oikein neljällä tykillä. Mutta se oli ennen aikaista iloa. Jonkinajan kuluttua meni 4. tykki epäkuntoon samasta syystä. Kersantti Karppanen ja Tuomas Tenkanen lähtivät viemään sitä Kiviniemeen. Vika oli kuitenkin sen laatuinen, että tykki oli vietävä Ensoon saakka. Saimme sen takaisin paljon myöhemmin vasta Kiviniemessä, samoin kuin alikersantti Tenkassenkin.

Puolenpäivän jälkeen tuli lähetti hakemaan minua Nurmen korsulle. Matkaahan sinne oli vain parisensataa metriä. Kun astuin ovesta sisään, henki vastaan suloinen lämpö. Penkillä istuivat kadetitoverini luutnantti Aapo Viskari, reservikomppanian päällikkö. Adjutantti Touri selvitteli jotain asioita puhelimesta ja Nurmi istui tuolipahassa, muita ei sisällä ollutkaan.

- Minä olen miettinyt, että Teidän pitäisi olla oikeastaan täällä, alkoi Nurmi.

- Niin. Kyllä se tietenkin hyvä olisi. Tulipatteri kyllä pärjää ilman minuakin.

- Hyvä. Nyt voimme pitää yhteyttä keskenämme ja jakaa tulta sinne, missä sitä kipeimmin tarvitaan. Onhan teillä kartoja?

- On muutamia.

- Käykää sitten taloksi. Miten te pidätte yhteyttä patteriin?

- Tänne on vedetty ennakolta kenttäkaapeli ja puhelin tulee kohta.

- Hyvä. Vihollinen painostaa juuri tuolla, hän sanoi ja pyöritti sormeja kartalla.

Lähetettä juoksenteli sisään ja ulos, sillä tuskin puhelinyhteydet olivat kunnossa.

Adjutantti pysäytti jokaisen ja johti toimintaa korsussa.

- Voitteko ampuu tänne Suvenmäen - Miettilän linjalle, jonne vihollinen näyttää nyt siirtyneen?

- Sinne on juuri ja juuri mahdollisuus, mutta siellä ei ole tulenjohtajaa.

- Ettekö voisi yrittää kartan avulla?

- Kyllä. Mutta se ei ole tähystettyä, eikä ole sanottu, osuuko se viholliseen.

- Tiaisentokossa ne nyt hyökkäävät. Ja Näykin, Tiaisemäen ja Pekkalan taloryhmässä. Ampukaa, jos voitte.

- Kyllä voin. Kohta lähtee.

Näin oli ensimmäiset haparoivat siemenet kylvetty jalkaväen taholta, ja ne johtivat heti tuloksiin. Mutta ennenpitkää huomasin, että tilanne oli hyvin sekava. Kun jalkaväen puhelinyhteydet olivat vajavaiset, jouduttiin komppanioita johtamaan pääasiassa lähettien välityksellä. Pitkistä matoista johtuen se oli hankalaa. Viestimiehet joutuivat heti aamusta pitäen entistä kovemmalle. Vihollinen keskitti enemmän kraanatteja kuin ensimmäisenä päivänä. Meidän kurjat yhteytemme oli rakennettu ylös puihin, aitoihin ja pylväisiin, joskus toimi jopa piikkilanka-aita johtimena. Ne piti ensitöiksi laskea maahan. Siitä huolimatta ne olivat jatkuvasti poikki.

Kovaa aikaa

Se oli kovaa aikaa. Käväisin joskus tuliasemassa, jolloin Huttunen, joka ampu kuulohavaintojensa perusteella sai tietää summittaisesti edessä olevasta tilanteesta. Yhdessä määrittelimme joukon maaleja kartalta ja laadimme yksinkertaisen tulisuunnitelman torjuntaa varten. Sitä sitten aina toteutettiin, kun yhteyttä ei ollut.

Palattuani Nurmen korsulle havaitsin elämän siellä vilkastuneen. Lähettejä tuli ja meni ja kaikilla oli kiire. Puhelinkin päräsi vilkkaammin kuin ennen. Mutta Nurmi otti asiansa rauhallisesti. Osaston johtaminen niissä oloissa oli vaikeata. Seitsemän jvkomppaniaa, pioneerikomppania, Inkisen ja Saarelaisen osastot sekä minun patterini taistelivat laajalla alueella käytännöllisesti katsoen ilman viestiyhteyksiä.

- Metsola. Onko teillä yhteys tulenjohtajaa, hän sanoi kun astuin sisään.

- Ei ole ollut pitkään aikaan, mutta uskon hänen olevan käsketyssä paikassa.

- Vihollinen on murtanut Pirholanmäen aseisiin.

- Minusta tuntui myös siltä, kun kuuntelin ääniä Viidentien risteyksessä. Ne tuntuivat olevan lähempänä.

- Voitteko tukea näistä asemista vetäytymistä Kuolemanlaaksoon?

- Kyllä voimme, mutta se on vaikeaa ilman tulenjohtajaa. On ammuttava kartan avulla.

- Tehkää niinkuin parhaaksi näette. Ampukaa ainakin tielle Pirholanmäen tasalle. Siellä on varmasti vihollisia. Tarkoitukseni on pysäyttää vihollinen Sunikkala - Kuolemanlaakso tasalle. Hahtelan komppaniolla ei Orjansaassa ole hätää.

- Myöhemmin minun on vaihdettava asemia Mäkrälle, sillä ampumaetäisyys alkaa käydä liian lyhyeksi.

- Sitten kun joukot ovat vetäytyneet Kuolemanlaaksoon ja vihollinen on pysäytetty.

- Niin olen ajatellutkin.

Kaikki kävi näin rauhallisesti ilman suurempia eleitä. Hän oli luotu sotajoukkojen komentajaksi. Alaisensa hän oli opettanut taistelemaan itsenäisesti ja luotti heihin.

Toisen sotapäivän ilta oli jo pimentynyt, mutta patterini ampumat sarjat ja yhteislaukauset valaisivat tienoot ja tantereet kuin salaman leimaukset. Nyt käytiin sen päivän viimeiset katkerat kamppailut elämästä ja kuolemasta. Kuka oli ennakolta uskonut, että sinäkään päivänä ei suurvallan koneellistettu voima pääsisi eteenpäin kuin vaivaiset kolme kilometriä.

Seuraava päivä oli lauantai 2.12.1939. Yöllä oli muistaakseni satanut lunta. Maa oli joka tapauksessa puhtaan valkoinen niin, että rekipeli alkoi olla hyvä kulkuväline. Patterini oli hyvissä asemissa viivytysalueen takarajalla. Se oli tosin liian lähellä, jos olisi jouduttu ampumaan viivytysasemaan, mutta meillähän oli vielä yhdet asemat Hukanmäessä siltä varalta. Ampumasektori oli hyvä ja mikä tärkeintä, ampumamatkaa Kuolemanlaaksoon viisi kilometriä, siis loistava.

Olin kaikkeen tyytyväinen, sillä hallitsinhan maaston Saijankylästä Kirkonkylään. Ja yhteydet toimivat taas aamulla hyvin. Varmistimme niitä vielä vetämällä lisäyhteyden Miettiselle Haapakylästä eteenpäin.

Ilmoituksia tuli joka puolelta. Ulkoa kuului jo alkava taistelumelise ja patterini ammusten ujeltelu ilmassa korsun yläpuolella oli merkki siitä, että kranaatteja taas paiskittiin putkiin. Puhelin päräsi:

- Huomio.
 - Juu. Huttunen täällä. Taas minulla on ikävää ilmoitettavaa.
 - No.
 - Juu. Ensimmäisellä tykillä ennätettiin ampua vain 11 laukausta, kun se meni rikki.
 - Mikä siihen tuli? Onko se vanha vika?
 - Tamma fan, se se on. Tiivisteet vuotavat.
 - Voi taivaan vallat. Niin, niin. Juuri nyt, kun kaikki piti olla kunnossa.
 - Mutta mikä siinä auttaa. Luonnon voimat ovat vihollisen puolella. Pistä korjattavaksi Kiviniemeen ja yritä kiirehtiä.
 - Se on juuri lähdössä.
 - Hyvä. Ja ampukaa kahdella sitä kiivaammin. Tänään tulee kuuma päivä.
- Kello 14 tuli jälleen huonoja uutisia. Yhteyttä Luostariseen radan suunnassa ei saatu. Katselimme Nurmen kanssa huolestuneina karttoja. Sunikkalan suunnasta tuli ilmoitus. Siellä olivat jo viholliset. Samassa soi taas puhelin:
- Huomio. Metsola puhelimessa.
 - Täällä Huttunen taas. Perhana viekään, nyt meni kolmas tykki rikki.
 - Voi helvetti sentään. Nyt ei ole kuin yksi tykki kunnossa.
 - Niin, ei ole.
 - Onko sinulla yhteyksiä Miettiseen?
 - On. Ja hän ammuttaa pääasiassa KTR 3:lla, mutta hankalaa se on, kun täytyy välittää tulipyynnöt.
 - Onkohan seillä keskusosia. Laittakaa keskus.
 - Se on jo tehty ja olen pistänyt luuritkin vastakkain. Hyvin se kuuluu niinkin.
 - No sittenhän on kaikki kunnossa. Ampukaa sillä yhdellä tykillä myös, mutta varokaa liikaa kuumentamasta, ettei putki räjähdä.
 - Selvä!

Mutta entä sen päivän taistelut? Ilta alkoi hämärtää ja Kuolemanlaaksosta kuului aina vain samanlaista taistelun melskettä. Vihollinen ei ollut päässyt lainkaan eteenpäin. Sen oli ollut pakko panna reservinsä likoon, mutta siitä huolimatta suomalaisten asemat kestivät. Kello 16.15 lähdimme käymään tuliasemissa. Enkä osannut aavistaa lähtiessäni, että painaessani korsun oven kiinni, tein se viimeisen kerran. Kertomuksenikin on tämän jälkeen surullista muistelemista illan tapahtumista.

Kaikki me, jotka juuri parahiksi olimme viritetyt oikeaan taistelukuntoon, saimme todeta asioiden kehittyneen kummalliseen suuntaan. Saavuttuani Mäkrän kansakoulun luokse, tein merkillisen havainnon. Koko syksyn olivat siellä ahertaneet 3. Prikaatin joukot rakennellen esteitä ja pesäkkeitä. Nyt nämä laitteet olivat miehittämättömät. Katsahdin kelloa. Se näytti olevan 17. Mutta silloin alkoi kuulua auton surinaa. Nurmi ja Touri astuivat siitä ulos.

- Kapteeni Metsola! Meidän yhteistyömme päättyy tähän. Teidän on heti lähdettävä ja siirryttävä taaempiin aseisiin. Minä kiitän teitä ja patterinne koko henkilökuntaa uhrautuvasta työstä. Samalla toivotan teille onnea tulevissa tehtävissänne.

Sitten me kaikki kättilimme toisiamme vakavina. Tuntui kuin isä olisi matkustanut kauas ulkomaille. Auto häipyi kauas Kurosen mutkan taakse. Jäimme sanattomina seisomaan tienhaaraan. Siinä näimme toisemme viimeisen kerran.

Viimeisen kerran kotipitäjässä

Kun sitten kaikki oli valmista, keräsin miehet vielä viimeisen kerran kokoon tässä kotipitäjässään. Kun me viimeisen kerran katselimme Rautua, olimme Mäkrän kannaksella. Tykit ja kuormat olivat valmiina siirtymään Hukanmäen aseisiin. Päivä oli ollut mielenkiintoinen. Kahden patterin tuli KTR 3:sta oli ollut käytettävänäimme ja viisi hyökkäysvaunua olivat tykkimme tuhonneet.

Mutta nyt oli jo myöhä iltä. Taivas, metsä, hanki ja joka paikka loisti punaisena. Se ei johtunut niinkään verestä, vaan liekkien hohteesta. Rautu paloi taas. Se oli ennenkin palanut, vaikka ei niin kauniina kuin nyt. Viimeiset siviilit kulkivat tiellä ja irtipäästetty karja mylvi tuskissaan lumisessa luonnossa. Oli niin valoisa, että olisi voinut lukea vaikka virsikirjaa.

Linnoitusväkeä Raudun aseman koululla 1939.

Näin siis päättyi sota Raudun osalta, ja miten paljon oli uhrattu rahaa, miestyöpäiviä, tarvikkeita ja kallista aikaa linnoitettaessa Rautua. Mutta olihan sentään saatu jotain aikaan. 950 ammusta oli patterini ampunut ja 8 hyökkäysvaunua oli tuhottu. Tykeillä. Se oli jotain se. Kolmas tykki oli yksin ampunut 421 laukausta.

Toimittajan lisäys

SUOMI SODASSA -kirjassa sanotaan sivuilla 68–69 mm. seuraavaa:

- Sota on huhujen luvattua aikaa, ja varsinkin taisteluiden alkuvaiheessa kokemat-

tomat miehet ovat alttiita huhuille. Joulukuun 2. päivänä väärät tiedot pääsivät yllättämään suomalaisten johdon kaksikin kertaa. Kun Suomenlahden rannalla teurastettiin illan suussa eräitä jälkeen jääneitä lemmiä, luuli paikalle sattunut partio venäläisten olevan jo paikalla ja antoi hälytyksen vihollisen mairinnoususta syvällä puolustajan selustassa. Samaan aikaan kerrottiin Keski-Kannaksella venäläisten tunkeutuneen jo Jaarilaan ja Sormulaan saakka. Tieto vaikutti uskottavalta, sillä juuri tässä suunnassa oli ollut Muolaan ja Lipolan ryhmien välinen aukko. II Armeijakunnan komentaja, kenraaliluutnantti Öhquist otti yhteyden kenraali Östermaniin, ja puolen tunnin sisällä saivat sekä Uudenkirkon että Raudun ryhmä käskyn luopua viivytysasemistaan.

Huhujen perättömyydestä saatiin varmuus jo samana iltana, mutta vetäytymiskäskyjen peruuttaminen osoittautui myöhäiseksi. Etenkin menestyksellisesti puolustautuneen Raudun ryhmän kohdalla asemista luopuminen oli enneaikaista.

Metsäpirttiläinen Väinö Hahtela muistelee

Talvisodan alkutunnelmia

Lokakuun 6. päivänä 1939 kello 17 antoi JP 4:n komentaja everstiluutnantti Martti Sakari Nurmi yksiköille käskyn siirtyä sodanajan kokoonpanoon. Seuraavana päivänä ylitti EsikK väepeli Hokkasen johdolla vanhan tutun marssikynnyksen. Tuttu oli tie jota moottoroitu pp-rivistö nyt marssi pitkänä kiemurtelevana helminauhana kohti Rautua. Tuttuja olivat myös seudut marssitien varrella. Suvanto, Savioja, Kiviniemi ja sen äärellä koski maantie- ja rautatiesiltoineen. Ensimmäisenä tavoitteena oli Petäjajärvi, jonne leiriydymme ja josta jatkoimme Rautuun vasta 9. päivänä.

Rautuun saavuttuamme majoitettiin yksiköt tuleville toiminta-alueilleen. Kapteeni Johansson ja 2.K sai kaistakeen Rautu-Raasuli suunnan, luutnantti Hahtelan 1.K Orjansaaren maaston 3.K:n jäädessä reserviksi. Rajan pinnassa oli luutnantti Halla-Seppälän 6.RajaK pääpuolustuslinjana Kuolemanlaakson-Orjansaaren tasa. 27.PionK oli luutnantti Pohdon päällikkyydessä kirkolla. JP4:lle alistettiin myös kapteeni Inkisen Metsäpirtin osasto, Palkealassa oleva Er.P6, jonka komentajana oli kapteeni O. Saarelainen, em. 6.RajaK sekä kapteeni Pitkäsen päällikkyydessä ollut 7.RajaK ja 3.ErPtri päällikkönään kapteeni Metsola. Tämä vahvennettu JP4 kuului Raudun ryhmään, jonka komentajana oli eversti Kaila.

Eniten meitä komppanian päälliköitä huolestutti panssaritorjunnan järjestely. Olihan meillä kaksi uutta pst-tykkiä, mutta ne eivät riittäneet kuin Raasulin teiden suuntaan. Komppanian lohkolla olivat laajat Orjansaaren aukeat, jotka tarjosivat erittäin edulliset etenemisalueet panssarivaunuille. Keksimme kapteeni Johanssonin kanssa mitä ihmeellisempiä laitteita ja esteitä.

Kenttätyöt saatiin JP4:n alueella YH:n aikana varsin tyydyttävään kuntoon. Vain korsut ja pitemmät ampumahaudat olivat tekemättä.

Kenttätöiden lomassa järjestettiin joukoille myös viihdytystä. Raudun suuri asemahalli oli siihen erittäin sopiva. Niissä tilaisuuksissa eivät vielä laulaneet käheääniset pimut eikä soinut neekerimusiikki enempää kuin Äänisen aallotkaan. Ne olivat vakavia tilaisuuksia, vakavan tilanteen sanelemia. Kovia kokenut Raudun kirkko kokosi sotilaita Jumalan sanan kuulemiseen.

Mitä pitemmälle syksy kului, sitä vahvemmakeksi lujittui puolustuksemme sekä materiaalisesti että henkisesti. Sitä mukaa kiristyivät suhteemme myös Neuvostoliittoon, päätyen neuvottelujen lopullisesti kariuduttua talvisotaan. Epävarmuuden, toivon ja epätoivon aikakausi oli ohi. Rajakomppanioiden ja suojajoukkojen mukana seisojia koko Suomen yksimielinen kansa. Taempaan kenttäarmeija.

Komentajan puhuttelu 29.11.1939 kesti myöhään aamuyöhön. Annettuni vastaavat käskyt ja ohjeet joukkueenjohtajille, pääsin pitkäksi aamulla kello 4. Komentopaikkani oli YH-aikana Osuuskaupan huoneistossa Orjansaassa ja komppaniani oli majoitettu kansakoululla. Annoin määräykseni lähetilleni, jääkäri Väliviidalle:

- Jos rajalta alkaa kuulua ampumista, niin herättäkää heti minut.
- Jos rajalta alkaa kuulua ampumista, niin herätän heti herra luutnantin, kuuluu Väliviidan sotilaallinen toisto.

Unet jäivät lyhyiksi. Kello 7 koputti lähetti ovelle ja ilmoitti:

- Herra luutnantti, nyt kuuluu rajalta ampumista, ja samalla tuli ikkunasta lasinsirpalet sisään. Käsikranaatti räjähti kaupan pihalla, joten vihollinen halusi varmistaa herätykseni. Komppaniani väpeli, jääkäri Väpeli Aleksanteri Kantonen tuli samalla huoneeseen ja tuttuun tapaansa veti ilmaa huuliensa välistä ja totesi samoin kuin Väliviitakin, että nyt se sitten alkoi - se sota. Mutta niin alkoi toimintakin. Komppania hälytys- ja taisteluasemiin!

Mentyämme pihalle kuului rajalta noin 8 kilometrin päästä käsituliaseiden tasaista räiskettä. Siellä taisteli luutnantti Halla-Seppälä 6.RajaK:n kanssa. Mutta meille olivat sillä kertaa paljon puhuvampia ne tuhannet lähtölaukaukset, jotka kuuluivat vihollisen pattereista rajan takaa. Hyvin näyttivät venäläiset olleet selvillä joukkojemme majoitusalueista, sillä ne olivat selvästi tykistön kohteina, vaikkakin huonoin tuloksin.

Nyt pitää päästä nopeasti komppanien luokse, mutta välillä on aukea, jonne tuli kranuja kuin satamalla. Kantonen katsoi minua ja minä Kantosta, että miten edetään. No mikäpä tässä. Olinhan tuhansia kertoja opettanut miehille, miten tykistötulessa edetään, juoksemalla kuopasta kuoppaan. Ja niin mentiin, minä edellä, Kantonen ja Väliviita kantapäillä. Nuolimme kiltisti alkutaipaleella muutaman kranaattikuopan pohjaa, mutta sitten huomasimme, että hikihän tässä tulee. Nousimme ylös ja nauroimme. Samalla aloimme oppia erottamaan, milloin kranaatti tulee lähelle, milloin kauemmaksi. Etenimme nopeasti ja pääsimme ehyin nahoin komppanien luokse.

Ja mikä näky! Rauhallista toimintaa, nasevia käskyjä aivan kuin rauhanajan harjoituksissa. Hieman kalvakoita kasvoja, mutta päättäväisiä ilmeitä kaikkialla. Muutama rohkaiseva sana komppanien päälliköiltä, ja niin ovat miehet hävinneet Orjansaaren maastoon poteroihinsa. Itse siirryin uuteen komentopaikkaan, kansakoulun taakse.

Nyt seuraa yhteydenotto eteen, sivuille ja pataljoonaan. Samoin käynti tukikohdissa ja jokaisen miehen poterossa. Saavuttuani komentopaikalle siellä odotti Väliviidan keittäjä väkevä musta kahvi. Jäimme seuraamaan tilanteen kehitystä.

Mutta yksi asia oli vielä ratkaistava. Mitä teen ajokoiralleni, joka oli mukana koko YH:n ajan? Jäniskeli oli mitä loistavin. Ajo alkoi heti ja kesti kaksi päivää. Siellä se kierteli pitkin ja poikin Orjansaaren maastoa tykkitulen ja taisteluäänien säestäessä koko ajon. Toisen sotapäivän iltana sain koirani kiinni, jolloin minun oli siitä luovuttava - ainiaaksi.

Kun ensimmäisen sotapäivän aamu valkeni, niin ilmestyivät vihollisen lentokoneet taivaalle. Ne lensivät matalalla, mutta eivät tulittaneet asemiamme, lienevät olleet tiedustelukoneita.

Raasulin suunnasta tuli jatkuvasti tietoja. Vihollisen eteneminen oli varovaista. Kovaa huutoa ja meteliä piti rajan ylittäjä yllä. Miinat ja ansat räjähtelivät ja oma tuli sekä tarkat patterimme iskut saivat aikaan pahaa sekaannusta etenijän riveissä. Näytti heti alkuun selvältä, ettei salamasotaa näin käydä.

Ensimmäisiä sodan uhreja oli nuori rautulainen siviilipoika, jolta sirpale oli repäissyt alaleuan niin, että se roikkui rinnan päällä.

Päivä kallistui vähitellen illaksi. Vihollisen saavutukset olivat vähäiset. Taistelua käytiin vielä rajan tuntumassa. Mutta pauketta ei puuttunut. Vihollisen monet patterit jauhoivat Raudun maastoa jatkuvasti. Yön aikana ampuivat hyökkäysvaunut ja sadat konetuliaseet. Kun valojuovia oli runsaasti joukossa, oli yllämme komea ilotulitus. Ja koko tuo tulimassa meni liian ylös, kuten tapahtui koko Talvisodan aikana. Tykistön tulikin oli hajanaista, alkaen aina Saijanjoen seuduilta ja siirtyen sitten koko rintamamme yli itään. Yöllä partioitiin ja saatiin paljon pahaa aikaan vihollisten sivustoilla.

Ensimmäinen sotayö oli hirveän kylmä. Vanha perunakuoppa oli kunnostettu jonkinlaiseksi komentokorsuksi, mutta siinä ei ollut enempää kattoa kuin oveakaan. Muutaman tunnin värjöttelimme konekiväärijoukkueenjohtajan luutnantti Pekka Kokon kanssa tuossa montussa ja yritimme lämmittää itseämme kamfertitipoilla ja sokerilla, mutta sitten siirryimme ihanaan teltan lämpimään. Tuon ensiyön kylmyys oli kuitenkin leikkiä siihen, mitä tulimme tammikuussa kokemaan Laatokan koillispuolella, kun pakkasta oli 46 astetta ja olimme ilman telttoja.

Toisena sotapäivänä tapeltiin lujasti Raasulin suunnalla. Komppaniaani vastaan hyökkäsi päivällä 200 miehen suuruinen vihollinen, mutta lyötiin takaisin. Johansson soitti innoissaan minulle ja ilmoitti, että hyökkäysvaunuja meni jatkuvasti miinoihin ja omat tykkimme olivat ampuneet ainakin kuusi vaunua pois pelistä. Eversti Blick ilmoitti, että viholliselta oli siepattu radiosanoma, josta ilmeni, että 13.HvPr, avaa jalkaväen kanssa tien Rautuun.

Rajakomppaniat vedettiin taakse iltaan mennessä. Luutnantti Viskari, pelkäämätön soturi, hyökkäsi illalla Pirholanmäelle, joka osoittautui tyhjäksi vihollisista. Jatkaminen eteenpäin suoraan päin panssaripirssiä olisi kuitenkin ollut turhaa. Niinpä toisena sotapäivän iltana vedettiin kaikki JP4:n joukot pääpuolustuslinjalle Rautu - Kuolemanlaakso - Orjansaari.

Kolmas sotapäivä, 2.12.1939, jatkui melko samanlaisena kuin edellisetkin. Vihollisen varovaista junnausta kohti Rautua. Paljon pauketta ja melua, mutta vähän villoja.

Iltaan mennessä oli vihollinen kaikkialla asemiemme edessä, mutta asemat olivat hyvät ja torjunta helppoa. Konepistoolit rätsivät ja pystykorvat tekivät tarkkaa työtä. Patterimme ja korohorot antoivat aina iskunsa sinne, missä vihollinen kokoontui sankemmin joukoin. Hyökkäysvaunuja ajoi kymmenittäin riviin Kuolemanlaakson eteläharjan-teille. Ne olivat keveitä, aseistuksena yksi tykki ja konekivääri. Meidän kahdella Boforsputkellamme ei todellakaan ollut maaleista puutetta.

Kaikki odotimme seuraavaa aamua ja ajattelimme, onko Rautu rautaa, kestääkö Kivennapa?

Rautu olisi kyllä kestänyt, mutta ylempää tulleen käskyn mukaan meidän oli 2.12. kello 17.30 irtaannuttava ja vetäydyttävä Nurmijärvelle.

Läksimme vihollisen nenän alta kuin koira veräjältä ilman pienintäkään hämminkiä. Kun olin koonnut komppaniaani Orjansaaren takamaastoon ja lähtenyt marssimaan pohjoiseen, tuli Mäkrän kannaksella pienoinen yllätys. Kaikki kiviesteet oli pantu tielle

paikoilleen ja tien varret ansoitettu ja miinoitettu. Kylän talot paloivat ja ympäristöön tuli hajanaista tykkitulta. Yhdessä kapteeni Kumlinin kanssa saimme kuitenkin nopeasti kivet syrjään ja niin päästiin jatkamaan matkaa. Kumlin oli Mäkrän puolustaja ja virheellisen ilmoituksen perusteella hän oli sulkenut tien.

Seuraavan päivän olimme puolustuksessa Nurmijärvellä majuri Lindenin pataljoonan kanssa. Oli vaikeaa käsittää, miksi kaksi pataljoonaa sullottiin päälletysten tähän kylään. Seuraukset ilmenivät saman päivän iltana, kun JP 4 irtaantui ja marssi Pölläkkälään. Suomea puhuva vihollispartio yllätti Petäjäjärven aseman suunnalla etulinjassa olevan luutnantti Heinon komppanian ja sai aikaan pahaa sekaannusta.

Raudun asemien jättäminen oli pettymys koko JP 4:lle. Se johtui kuitenkin muusta tilanteesta Kannaksella. Vaikka kolmen päivän aikana venäläiset ampuivat kaikilla aseillaan äärettömän määrän mitä erilaisimpia ammuksia, niin tappiomme olivat kaiken kaikkiaan vain parikymmentä miestä.

Kun JP 4 irtaantui Raudun maisemista, se tapahtui vihollisen tietämättä. Oli merkillistä, miten viholliset ilmeisesti keskenään taistelivat koko seuraavan yön, sillä pauke ja melu oli kova.

Jääkäripataljoona 4:n toimintaa sodan alkupäivinä samoin kuin koko Talvisodan ajan leimasi kova kuri ja järjestys sekä loistava soturihenki. Tämä henki ei perustunut esimiesten ja alaisten veljeilyyn vaan rehtiin toveruuteen, käskyjen ehdottomaan suoritukseen ja velvollisuuden täyttämiseen viimeiseen saakka. Alaisten oikeudenmukainen kohtelu ja heistä huolehtiminen kaikkein vaikeimmissakin oloissa loi luottamuksen, jota sodassa tarvitaan.

Reino Inkinen

Sirkiänsaarelta pohjoiseen 1939

Reino Kalervo Inkinen yleni nopeasti kapteenista everstiksi ilman Sotakorkeakoulua. Hän toimi kesällä 1944 muun muassa JR6:n komentajana.

Rauhanaikainen toimipaikkani oli Kiviniemen kasarmeilla JP 4:n esikuntaupseerina. Tässä tehtävässä jouduin jo rauhan vuosina tutustumaan tulevaan toimialueeseeni samoin kuin koko itäisen Karjalan kannaksen rajaseutuun.

Rauhanaikaisessa tehtävässäni olin myöskin saanut tietää, että liikekannallepanon sattuessa tulisi tehtäväkseni toimia 8. Rajakomppanian päällikkönä.

Tässä rauhanaikaisessa tehtävässäni tulin myöskin tietoiseksi siitä, ettei Karjalan kannaksen rajaseutu Neuvostoliiton puolella rauhanvuosinakaan ollut aivan niin rauhallista rinnakkaiseloja lupaileva kuin asiaa tuntemattomat uskoivat. Varuskunnat ja varikot rajanpinnassa paisuivat vuosi vuodelta.

Vuodesta 1938 lähtien eivät naapurit edes yrittäneet salata varustelujaan. Sinä vuonna miehitti JP 4 rajan tuntumassa tähytysasemat, joista yksi oli Sirkiänsaaren suunnalla, Koskitsassa. Sieltä havaittiin, että venäläiset rakensivat kirkasjohtoista puhelinlinjaa Korosaaresta aivan rajan pintaan saakka.

Eräänä päivänä tämä samainen Koskitsan tähystysasema ilmoitti suuren venäläisen lentolaivueen, ehkä 16 konetta, ylittäneen valtakunnan rajan ja etenevän sisämaahan päin. Kohta olivatkin koneet Kiviniemen yläpuolella. Koskitsan tähystysasemalla ja ehkä Korleen vartioltakin avattiin tuli lentokoneita kohti. Sillä ei tietenkään ollut mitään vaikutusta korkealla lentäviin koneisiin, mutta kylläkin puhelinlinjan rakentajiin rajan takana. Siellä tolmissa olevat miehet säikähtivät pahanpäiväisesti ja pudottautuivat alas tolpista ”nopeinta keinoa” käyttäen sekä oja pitkin lymyten poistuivat sitten Korosaaren suuntaan.

Seuraavan päivän, 7.10.1939, kuluessa saatiin lopultakin kaikille sotilaspuvut ja Metsäpirtin Osaston muodostaminen oli kaikilta osiltaan loppuunsaatu. Osaston muodostivat 8. ja 9. Rajakomppania sekä Suojeluskuntapatteri, joka koottiin alun alkaen tykkien sijoituspaikan lähelle Terenttilän kansakoululle. Sen päällikkönä toimi luutnantti Paavo Sirola ja sen nimi muuttui Er.Ptri 2:ksi.

Kahdeksannen Rajakomppanian päällikkyyks kuuluu minulle samoin kuin Osaston komentajan tehtävätkin. Yhdeksannen Rajakomppanian päällikkönä toimi luutnantti Antti Suurkari.

8.Rajakomppania oli kokonaisuudessaan koottu Metsäpirtin kansakoululle, 9:stä rajakomppaniasta oli kaksi joukkuetta Nuorisoseuran talolla, toiset kaksi joukkuetta rajavartiostoilla Tapparissa, Salonkylässä, Räikkölässä, Sirkiänsaarella ja Korleella. Niiden runkona olivat rauhanaikaiset rajavartiostot, joita täydennettiin liikekannalle pannuilla miehillä, etupäässä suojeluskuntaan kuuluneilla.

Osasto oli nyt muodostettu ja alkoi vuosien mittaan tehtyjen suunnitelmien toteuttaminen käytännössä. Siinä hän sitä työtä riittikin. Metsäpirtin osaston toiminta-alue käsitti Taipaleenjoen eteläpuoleisen osan, sekä Raudun pitäjistä Korleen, Sirkiänsaaren ja Aliskan kylät eli alueen Laatokasta Tuusinanojaan, joka oli Osaston läntisenä rajana.

Alueen jakoi tavallaan kahteen osaan Viisjoki, joka alkaa Neuvostoliiton puolella olevasta Lempaalan järvestä ja ylittää silloisen valtakunnanrajan Koskitsan kohdalla. Se oli samalla valtakunnan rajana aina Korleenkylän eteläpuolelta saakka ja jatkui edelleen erittäin runsaasti mutkitellen pohjois-koilliseen kaartuen Viisjoen kylän kohdalla luoteeseen ja laskee vihdoinkin Eevalan kylän länsipuolella Taipaleenjokeen.

Laatokan rannasta valtakunnanrajalta, Tapparin suunnasta johti hyväkuntoinen maantie Saaroisten ja Viisjoen kylien kautta Metsäpirtin kirkolle. Toinen hyväkuntoinen ja raskankin ajoneuvoliikenteen kestävä tie johti Sirkiänsaaren, Korleen, Haapsaaren ja Hatakalan kautta Metsäpirtin kirkolle, missä se yhtyi Tapparista tulevaan tiehen ja jatkui edelleen Koselaan, jossa Myllysilän eteläpuolella haarautui kahtia. Tästä toinen tie vei Taipaleen lossille ja toinen Raajun kautta Rautuun. Sirkiänsaarelta tulevasta tiestä haarautui toinen Korleen kylässä myös hyväkuntoiseen tiehen Viisjoen itäpuolelle, johtaen Joentaan ja Paukunmäen kautta Hatakanmäelle, jossa yhtyi taas tähän tiehen.

Kaksi rajakomppaniaa ja tykkipatterin käsittävän Osaston komentajan tehtävien hoitaminen komppanianpäällikön tehtävien ohella osoittautui melko suuritöiseksi. Kun muutaman päivän kuluttua sain Rajavartiostosta käyttöön luutnantti Alarannan, siirsin 8.Rajakomppanian päällikön tehtävän hänelle.

Muutaman päivän kuluttua katkesi puhelinyhteys Sirkiänsaarelle. Yhteyden alueella rakentuivat rauhanaikaisten kirkasjohtolinjojen varaan, sillä kenttäkaapelia, josta

yhteydet olisi voitu rakentaa suojaisempia paikkoja pitkin, ei ollut. Yhteys Sirkiänsaarelle kulki Raudun aseman kautta.

Kun asiaa tutkittiin, todettiin naapuriyksiköiden kaataneen puhelintolat murrakoiden rakentamisen yhteydessä ja käyttäneen langat varustelutöissään. Taaskaan ei auttanut muu kuin verottaa kyläläisten piikkilanka-aitoja ja rakentaa yhteys Sirkiänsaaren ja Korleen välille piikkilangasta.

Lokakuun puolivälissä alkoi kenttäarmeijan joukkoja saapua Taipaleenjoen pohjoispuolelle. Alistussuhde myös muuttui. Osasto oli tähän asti ollut alistettuna Raudun ryhmälle, mutta nyt se alistettiin 10.D:lle ja sen rintamavastuussa olevalle rykmentille JR 28:lle, jonka komentaja ev. Sihvonen toimi myöskin lohkon komentajana. Armeijakunnan komentajana kenraali Heinrichs kävi myös melko usein Metsäpirtissä.

Marraskuun 29. päivän iltana 1939 olin lohkon komentajan puhuttelussa Koverojalla. Siellä päätettiin mm. seuraavana päivänä pidettävästä Taipaleenjoen ylikulkuharjoituksesta, johon minun piti irrottaa tarvittava määrä joukkoja. Esikuntaan saavuttuani paneuduin nukkumaan kuten tavallisesti. Uni ei ehtinyt kuitenkaan muodostua pitkäaikaiseksi, sillä vähän jälkeen puolenyön minut herätettiin puhelimeen. Puhelu tuli Divisioonasta ja sisälsi tiedotuksen, että Neuvostoliitto on katkaissut diplomaattiset suhteensa Suomeen, sekä kehoitettiin äärimmäiseen hälytysvalmiuteen.

Annoin siitä käskyn komppanioille sekä määräyksen lottien poistamisesta kenttävartioista. Kun valmistautuminen oli suoritettu eikä mitään erikoista kuulunut, käskin miehet esikunnassa makuulle, vaatteet päällä ja varusteet käden ulottuville.

Kolmen aikaan yöllä alkoi ilmoituksia tulla rajalta. Joukkojen liikkeistä johtuvista äänistä ilmoittivat kaikki vartiot, mutta sitten ilmoitti Tappari jo melko konkreettista. Venäläiset olivat hakanneet noin 100 metrin levyisen aukon aikaisemmin syksyllä rakentamansa tien päästä rajalle. Suomen puolella kulki maantie sillä kohdalla aivan rajan vieressä. Puoli seitsemän maissa Tappari ilmoitti taas, että venäläiset ovat ajaneet panssarivaunuja aivan rajalle, niiden tykkien putket taitavat jo ulottua Suomen puolelle.

Sinä marraskuun 30. päivän aamuna 1939 vähän vaille kello 7 olin puhelinkeskustelussa luutnantti Suurkarin kanssa. Hän sanoi kaiken nyt olevan erittäin rauhallista, ei hiiskaustakaan ole kuulunut rajan suunnasta. Tuskin hän oli ehtinyt sen sanoa, kun siinä koulun vierellä kuului räjähdys! Pyysin Suurkaria odottamaan sen ajan, että käyn katsomassa, mikä räjähdys aiheutti. Ennenkuin ehdin koulun rapuille, räjähteli jo joka puolella. Kävelin ulos koulun kulmalle nähdäkseni rajan suuntaan ja näin, kuinka Koronsaaren suunnalla leimusivat tykkien suulieskat ja Metsäpirtin maastossa räjähteli ammuksia kaikkialla. Menin sisälle jatkamaan puhelinkeskustelua Suurkarin kanssa. Kerroin hänelle, että täällä sekä kuuluu että näkyy. Hänkin sanoi kuulevansa, kuinka ammuksiset ujeltavat heidän ylitseen, mutta ei niitä vielä heille tule. Siihen katkesi puheli ja yhteys 9. Komppaniaan pysyikin poikki.

Otin yhteyden Raudun ryhmään. siellä oli puhelimesta res.luutnantti Jalmari Pusa. Kysyin häneltä, mitä naapureille kuuluu, johon hän vastasi leikkisästi, että rauha maassa ja ryssä Moskovassa. Sanoin hänelle epäileväni sen Moskovassa oloa, sillä meidän alueella on jo melko sotaisat tunnelmat. Pitemmälle emme ehtineetkään kun kuului rysähdys ja yhteys katkesi. Ammus oli tullut Metsäpirtin keskuksen talon kulmalle ja puhelinpäivystyksessä olleet lotat säikähtäneet ja jättäneet keskuksen.

Kun keskus ei enää vastannut, lähdin kävelemään sinne, sehän oli naapuritalo ja totesin tilanteen. Olin kuitenkin poikasena kotikylällä perehtynyt naapuritalossa sijainneen keskuksen käyttämiseen ja niin aloin pistellä töpseleitä reikiin ja kokeilla, millä numerolla minnekin pääsee. Sainkin yhteyden sekä Rautuun että taaksepäin, rykmenttiin.

Vähän jälkeen 7.30 saapui lohkon komentaja ev. Sihvonen koululle. Hän oli vieläkin järkyttyneempi syntyneestä tilanteesta kuin me toiset. Meillä toisilla kyllä järki myönsi tämän olevan totta, mutta hänellä tuntui sekin kieltäytyvän uskomasta, että sota oli alkanut. Hän väitti aivan tosissaan, että ei tämä vielä mitään sotaa ole, venäläiset vain pelottelevat meitä. Talutin hänet siihen huoneen ikkunaan ja näytin siitä näkyvää peltoaukeaa, joka oli ammuttu aivan mustalle mullalle ja sanoin hänelle: ”Jos tämä on vielä leikkiä, niin se on sellaista hevosen leikkiä, jota minä en ymmärrä.” En tiedä tuliko eversti vielä näkemästään vakuuttuneeksi. Keskustelimme kuitenkin syntyneestä tilanteesta ja hän lähti takaisin komentopaikalleen.

Puhelinyhteyden komppanioihin pysyivät poikki ja yhteyden jäivät lähettien varaan. Lähetit ovat kuitenkin verrattain hitaita ja tiedot olivat jo tullessaan vanhentuneita siitäkin huolimatta, että lähetit tekivät parhaansa. Viisjoelle oli siltakin räjäytetty kohta tilanteen alettua ja lähettiyhteys sinne oli vain Ressoinkangasta pitkin Koselan kylän kautta. Lähetin matka venyi tästä syystä 4:stä 8 kilometriin.

Vähän ennen 9.30 sai keskustalo uuden osuman ja nyt tuhoutui keskuslaitteet lopullisesti. Niin päätin siirtää komentopaikan Koselaan, Viskarin tienhaaraan, jonne sen sijoittuminen taistelutilanteen syntyessä oli päätetty jo rauhan aikana. Keitimme koululla vielä lähtösaikat ja niin käskin toiset lähtemään ja sytytin koulun palamaan. Sitten lähdin toisten perään.

Täällä uudessa komentopaikassa oli sentään puhelinyhteys taakse, lohkon komentopaikalle. Viisjoen suunnan läheilläkin oli muutamaa sataa metriä lyhyempi matka. Komppanioihin ei saatu yhteyttä koko päivänä. Umpilampilinjan oli jo aamuvarhaisella miehittänyt yksi komppania JR 6:sta ja päivän kuluessa siihen tuotiin saman rykmentin III.pataljoona.

Päivänsydännä tilanne vaikutti suorastaan hirvittävältä. Viestit edestäpäin kertoivat vihollisen hyökkäilevän Viisjoki-linjaa vastaan panssarivaunujen tukemana. Takanapäin, muutaman kilometrin päässä Taipaleen lautalta oli monia satoja hevosajoneuvoja ja tuhansittain siviiliväestöä pyrkimässä joen yli pois sodan jaloista. Mutta ehkä tietoisuus tästä kannusti miehiä etulinjassa pysymään paikoillaan siitäkin huolimatta, että sota uutuudessaan oli hirvittävää.

Illan suussa Viisjoelta hälyttävä tieto. Siellä oli etulinjaan tullut sisäänmurto ja 8. komppanian puolustus siirretty kilometrin verran taaempaan olevaan toiseen asemaan. Annoin komppanianpäällikölle käskyn etuaseman takaisinottamisesta, mutta se käsky ei koskaan tavoittanut häntä. Hän oli tarkastaessaan miehitystä taka-asemassa ”eksynyt” etumaastoon. Hän oli kuitenkin juuri sitä ennen ehtinyt ilmoittaa joukoille, ettei edessä enää ole ketään ja jos siellä ketä liikkuu, niin niitä on ammuttava. Kun miehet illan hämärtyessä havaitsivat etumaastossa liikettä, he tietysti täyttivät annetun käskyn ja ampuivat. Niin oli 8.RajaK päällikön luutnantti Alarannan samoinkuin hänen kahden lähettinsäkin osalta Suomen Talvisota käyty. Alaranta ja Koskinen kuolivat haavoihinsa jo sidontapaikalle tuotaessa, toisen lähetin Montinin toipuessa haavoistaan.

8. RajaK:n vetäytyminen aiheutti väärinkäsityksen 9. RajaK:ssa. Kun sen yhdysmiehet ilmoittivat luutnantti Suurkarille, että Viisjoella tapahtuu irrottautumista, antoi hän komppanialleen käskyn irrottautua ja vetäytyä Umpilampilinjalle. Saatuani tästä tiedon annoin Suurkarille käskyn pysäyttää vetäytyminen ja ottaa entiset asemat haltuunsa. Hänen lähettinsä eivät kuitenkaan löytäneet vetäytyviä joukkueita ja niin tyhjeksi 9.RajaK:n kaista melkein kokonaan. Pari sen joukkuetta ei kuitenkaan saanut irrottautumiskäskyä ja ne olivat asemissaan iltamyöhään, mm. lääkintämiehet seuraavan päivän iltaan.

Illan pimetessä katsoi 8.RajaK:n väliaikaisesti päällikön tehtävät ottamaan joutunut res.vänr. Hatakka tilanteen olevan sellaisen, ettei hän yön pimetessä pystyisi sitä hallitsemaan ja niin hän antoi luvan irrottautumiseen. Sielläkään eivät kaikki joukkueen saaneet irrottautumiskäskyä ja Laatokan rannassa oleva joukkue pysyi asemissaan iltamyöhään, kunnes kaukana takanaan kuuluvista taistelun äänistä havahtui tilanteen todellisuuteen ja lähti vetäytymään.

Syntynyt tilanne ei miellyttänyt sen enempää minua kuin esimiehiänikään. Ja niin saivat Osaston kolme joukkuetta käskyn edetä takaisin Viisjoelle ja Hatakanmäelle. Samoin lähetettiin partio Palkealaan ottamaan yhteyttä siellä asemissa olleeseen Er.P.6:een. Sekä joukkueet että partiot lähtivät matkaan. Partiot pääsivät kohteisiinsa, mutta joukkueiden matka tyrehtyi Metsäpirtin kirkolle. Myöhemmin Koukkuniemessä kaatuneen venäläisen rykmentinkomentajan papereista kävi ilmi, että Metsäpirtissä oli jo silloin pataljoonan molempien teiden suunnassa.

Joulukuun 1. päivän aamupimeän kuluessa palasivat joukkueet takaisin ja Umpilampilinjan etupuolella asemissa olleet metsäpirttiläiset vedettiin Umpilampilinjan taakse, jossa Osasto alistettiin III/JR 28:n komentajalle, kapteeni Lagerlöfille. Kiväärijoukkueet olivat taaempaan reservinä ja konekiväärijoukkueista 9. RajaK:n joukkue Umpilampilinjassa ja 8. RajaK:n joukkue Eevalan ja Neusaaren taka-asemissa. Myös III/JR 28:ssa oli 8. ja 9. komppania.

Seurailin Koselan Autiomäeltä vihollisen liikehtimistä Viisjoen eteläpuolella Osuuskaupan tienhaarassa ja harjoitustalon mäellä. Kun heitä alkoi olla siinä jo tykillä ammuttavaksi asti, pyysin samalla mäellä olevasta 2. Er.Ptrin tulenjohtajalta tulta sinne. Kiipesin heidän tulenjohtueensa tähystystorniin, puhelintolppaan ja pyysin tulta. Sitä tulikin kohtsillään. Kranaatti ujelsi juhlallisesti ylitsemme ja sitten pöllähti, mutta mitään muuta ei sitten tapahtunutkaan. Kohta ujelsi uudestaan ja taas pällähti. Kun näin tuntui jatkuvan, otin heidän puhelimellaan yhteyden patterin päällikköön ja sain, että teidän ammuksenne ovat kaikki suutareita, yksikään ei räjähdä. Sieltä kuului selitys, että kyllä nyt seuraava räjähtää, meiltä unohtuivat äsken varmistinsokat kiinni! Tilanne oli kuitenkin mennyt ohi ja kielsin heitä tuhlaamasta ammuksia.

Vähän ennen puoltapäivää vihollinen kehitti pienehkön, ehkä joukkueen vahvuisen hyökkäyksen Umpilampilinjaa vastaan. Sitä tuki kaksi hyökkäysvaunua. Nyt syntyi kaksintaistelu suomalaisen pst-tykin ja hyökkäysvaunun välille. Hyökkäysvaunu tyrehtyi jo sadan metrin päähän, mutta sekin oli liikaa ensitaisteluaan käyvälle puolustajalle. Puolustus luhistui tähän ensimmäiseen koitokseen.

Sain määräyksen toimia Taipaleenjoen ylikulku-upseerina. Siinä mielessä menin joen rantaan, mutta siellä oli jo ylimeno täydessä käynnissä. Taipaleenjoen ylikulkua varten oli olemassa rauhanaikaisen heilurilautan lisäksi tämän alapuolella toinenkin lautta, ja sen alapuolella pioneerien Suvannolta koottujen soutuveneitten päälle raken-

tama jalankulkusilta. Lautan yläpuolella, Kemppilänkosken luona oli kolme vaijeriohjauksessa toimivaa moottorivenettä ylikuljetusta varten.

Iltaan mennessä tyhjени Metsäpirtin poikien syksyn mittaan suurella työllä rakentama Umpilampilinja. Neusaaren sillanpääasema jäi vielä kuitenkin joen eteläpuolelle, ja siellä se pysyikin 6.12.1939 saakka. Sinne jäivät myös MO:n 8. Rajakomppanian konekiväärit, eivätkä ne palanneet Osaston yhteyteen kuin vasta kuun puolivälissä. III/JR 28 ja Osasto koottiin Virstakiven maastossa, mistä se vähin erin siirtyi illan ja seuraavan päivän aikana Vilakkalaan lepäämään.

Mikko Lallukka

Sotatoimet Raudussa 1941–44

Rautulainen everstiluutnantti Mikko Lallukka kertoo tutkimustensa perusteella seuraavaa:

Sodan syttyessä 1941 oli venäläisillä Karjalan kannaksella suomalaisia vastassa 23. armeija, jonka komentajana oli kenraali Pshennikov ja myöhemmin kenraali Gerasinov. Tämä armeija käsitti neljä divisioonaa, joista itä-Kannaksella olivat 115.D ja 142.D.

Myöhemmin, kun taistelutoiminta siirtyi lähemmäksi vanhaa valtakunnan rajaa, siirsivät venäläiset huomattavia lisävoimia. Siinä vaiheessa, kun suomalaiset edelleen etenivät Raudun suunnalla, olivat venäläisillä rintamavastuussa 265.D, 198.D ja 142.D.

Suomalaisten suunnitelmiin itä-Kannaksella kuului I AK:n voimin, komentajana Mäkinen, pyrkiä katkaisemaan Raudun seudulta etelään johtavat tiet.

Tällöin tällä suunnalla etenivät suomalaiset joukot 10.D, komentajana eversti Sihvo, sai tehtäväkseen tuhota Valkjärven maastossa olevan vihollisen, jatkaa edelleen Lipolan suuntaan ja ottaa haltuunsa Korpikylän-Lipolan-Vepsän alueet. 15.D, komentajana eversti Hersalo, sai tehtäväkseen edetä pääosin Orjansaaren-Mäkrän maastoon.

Hyökkäys edistyi suunnitelmien mukaisesti ja 1.9.1941 saavutti 10.D vanhan valtakunnan rajan Kirjasalon mutkassa. JR 43 valtasi Lipolan seudun everstiluutnantti Vanttisen komennossa. JR 1, komentajana eversti Maskula, eteni Raasulin suuntaan ja saavutti 1.9.1941 mennessä Vepsän kylän.

15.D jatkoi päävoimiseen hyökkäystä Maanselkään päin. III/JR 57, ratsumestari Hälvä, kiersi Nurmijärven kautta Mäkrän kylään ja saavutti vielä samana iltana Kuolemanlaakson. Samana iltana (1.9) antoi 15.D:n komentaja käskyn edetä rajalle saakka ja JR 57, eversti Valkama, saavuttikin vanhan valtakunnan rajan Raasulin kohdalla. Majuri Pakkalan johtama III/JR 15 jatkoi hyökkäystä Petäjärvelle ja puhdisti 1.9. kuluessa Raudun vihollisista Raudun aukeiden eteläreunaan saakka.

Eversti Sihvon komentama 10.D saavutti 2.9.1941 rajan Tungelmajoen luona Kärsälä-Petäjänotkon kohdalla. Eversti Hersalon johtama 15.D jonka tehtävänä oli jatkaa vihollisen takaa-ajoa Sirkiänsaaren suuntaan, saavutti vanhan rajan 2.9 mennessä. Osasto Kilpeläinen JR 57:stä, joka eteni Raasuliin ja em. osastoon kuuluvat I/JR 57, ratsumestari Hälvä, valtasi Koskijärven. JR 15 ja Kevytosasto 16 etenivät Palkealaan ja Huhdin kylän kautta Sirkiänsaarelle.

Kun Karjalan kannaksen joukot olivat saavuttaneet vanhan valtakunnan rajan, seurasi asemasotavaihe, joka oli varsin pitkäaikainen ja jonka aikana kenttäarmeijassa suoritettiin uudelleenjärjestelyjä.

Asemasodan alkaessa oli eversti E.N. Mäkisen komentama I AK puolustuksessa Lempaalanjärvestä Sirkiänsaareen ja edelleen Laatokkaan. 10.D irrotti yhden rykmentin AK:n reserviksi Raasulin-Maanselän alueelle.

Mainittakoon, että tasavallan presidentti Ryti ja sotamarsalkka Mannerheim suorittivat lokakuun alkupäivinä 1941 kiertokäynnin Viipurista Terijoen-Kivennavan-Raudun kautta Taipaleeseen.

Talvella 1942 oli 15.D ryhmitys seuraava: Sirkiän lohko JR 15, Lumisuon lohko I/JR 36, Krh.K/JR 36 ja 36.Tyk.k, Tapparin lohko 16 Pr. Reservinä oli III/Jr 36 ja Kev.os 16 Leinikylän parakkialueella. Tykistöä oli alueelle sijoitettu seuraavasti: Sirkiän lohkon tukiryhmänä olivat I/KTR 12, Rask.Psto 12 ja Jär.Psto 3. Lumisuon lohkon tukiryhmänä olivat III/KTR 12 ja Rask.Psto/16Pr.

I AK:n osuus Kannaksen taisteluissa päättyi maaliskuun 1. päivänä 1942, jolloin kenraali Öhquist otti komentoonsa kaikki Karjalan kannaksella olevat joukot. Silloin muodostettiin Kannaksen ryhmä ja tätä jatkui vuoden 1944 alkupuolelle saakka. Vammelsuu-Taipale linja, ns. VT-linja, jota asemasotavaiheen aikana alettiin varustaa, kulki Raudun läpi seuraavasti: Taipale-Raaju-Raudun kirkonkylä ja aseman eteläpuolitse Tykläjäjärven ja Vepsän kautta Siironmäkeen jne.

Linnoitustöissä Raudun alueella lienevät olleen ainakin 10.D - I/JR 58 Raajussa ja II/JR 1 Liippualla. On huomattava, että VT-asemassa oli Raudun kohdalla myöskin syvyyttä ja osa asemista sijaitsi Raudun kirkonkylä-Kuolemanlaakso tasalla.

Kun 10.D siirtyi 18.D:n tilalle etulinjaan, siirtyi 18.D, kenraalimajuri Paalu, III AK:n alueelle Ylipäällikön reserviksi ja ryhtyi suorittamaan varustelutöitä VT-asemassa - II/JR 48 Raajuun, III/JR 48 Haukijärven pohjoispuolelle, I/JR 48 Liippuan seudulle ja I/JR 6 Kärsälään.

Kannaksen ryhmä oli silloin jaettu III AK:aan ja IV AK:aan ja Kannaksen itäosan puolustus oli III AK:illa, VT-asemaa järjestettiin 1944 kesäkuun alkupäivinä, jolloin Lin.P 3 asettui asemiin välille Siiranmäki-Taipale.

Edellämainittujen taistelujoukkojen lisäksi oli Raudun suunnalla sijoitettuna kenttäarmeijan yhtymiin kuuluneen ilmatorjuntakomppaniat, 4-5 kpl. Kun myöhemmin tehtiin muutoksia kenttäarmeijan it:ssä, oli 15.D:lla tukipatteristona Kev.It.Psto 14.

Myös ilmavalvontajoukkoja oli sijoitettuna Raudun alueelle asemasotavaiheen aikana. Mm. Raudun ilmavalvonta-aluekeskus, joka 1942 loppupuolesta lähtien kuului Iv.P 5:een.

Kun venäläisten suurhyökkäys 9.6.1944 aamulla alkoi Karjalan kannaksen läntisellä osalla ja johti nopeaan menestykseen, joutui myös III AK - 15.D ja 19.Pr - Itä-Kannaksella vetäytymään ensin VT-asemaan ja jo 19.6. VKT-asemaan. Taistelutoiminta III AK:n alueella oli ollut tähän mennessä melko vähäistä ja näinollen jouduttiin Raudusta luopumaan länsi-Kannaksen läpimurron johdosta. Mainittakoon, että venäläiset joukot, jotka etenivät itä-Kannaksella kolmen divisioonan voimin, kuuluivat heidän 23.A:aansa.

Jatkosodan aikana suomalaiset valtasivat Raudun nopeasti, niinkuin koko Karjalan kannaksenkin. Pitkä asemasotavaihe ei Raudun kohdalla muodostunut sotahistoriallisesti merkittäväksi ja venäläisten suurhyökkäyksen alettua Raudusta luovuttiin nopeasti.

Kaino Rastas

Rautulaisia tiedustelutehtävissä

Kohta ensimmäisen maailmansodan jälkeen Suomen tiedustelupalvelu sai tehtäväkseen seurata Neuvostoliitosta Suomen rajalle johtavien teiden kuntoa ja uusien rakentamista sekä tehdä havaintoja Neuvostoliiton mahdollisista hyökkäysaikeista Suomea vastaan. Tätä toimintaa johti rauhan aikana Yleisesikunnan Ulkomaanosasto, jonka alaiseksi perustettiin vähitellen useita alaosastoja ja raja-asemia, yksi näistä Rautuun. Sotien aikana tiedustelua johti Päämajan tiedustelujaoston alaisena tiedusteluosasto alatoimistoinen.

Suomen tiedustelupalvelu, ja niin myös Raudun raja-asema, kärsi määrärahojen puutetta. Tehtäviä annettiin paljon ja ne olivat laajoja, mutta henkilöstöä voitiin palkata vain nimeksi. Sopivien miesten etsiminen tähän tehtävään ei myöskään ollut helppoa. Tehtävä oli erittäin vaarallinen. Vahvasti vartioidun rajan ylittäminen oli ensimmäinen vakava pulma, puhumattakaan liikkumisesta rajakylissä, joita sotilasosastot jatkuvasti valvoivat. Mutta kaikesta huolimatta tietoja oli saatava ja sopivia miehiä löydettävä. Valinta kohdistui aluksi Inkerin pakolaisiin, jotka olivat asettuneet asumaan Rautuun tai sen lähipitäjiin. Heistä useat ryhtyivät tiedustelutehtäviin voidakseen samalla salaa poiketa entisissä kotikylissään.

Venäläisen rajavartijan kuolema

Inkeriläiset hoitivat tämän asian noin kymmenen vuoden ajan, jolta ajalta muutama tositapahtumiin perustuva esimerkki rajan taakse tapahtuneesta tiedustelusta. Rautuun ja sieltä Sirkiänsaaren kautta Lempaalaan kulkeneet matkailijat ovat havainneet Sirkiänsaaren kylän kohdalla aivan rajan takana Viisjoen varressa muistomerkin, jossa kerrotaan, että suomalaiset ampuivat tässä venäläisen rajavartijan 1927. Tuota tietoa emme uskoneet, sillä entisinä sirkiänsaarelaisina emme olleet tapauksesta kuulleet ja pidimme sitä vääränä tietona. Kunnes keväällä 1993 oli joukossamme nykyisin Ruotissa asuva Lempaalassa syntynyt ja kasvanut Liisa Orkolainen, joka kertoi nähneensä kuinka kuollut rajavartija tuotiin Lempaalan kansakoululle, jossa hän oli silloin oppilaana.

Pietarissa ilmestynvä sanomalehti kertoi syksyllä 1927, että Suomesta on harjoitettu tiedustelua Neuvostoliittoon ja että eräässä kahakassa Sirkiänsaaren kohdalla joutui venäläinen rajavartija yksin tulitaisteluun neljän Suomesta tulleen tiedustelijan kanssa, jolloin hän haavoittui ja kuoli myöhemmin.

Samana syksynä kolmimiehinen tiedustelupartio joutui Huhdin kylän kohdalla tulitaisteluun venäläisen partion kanssa. Tällöin inkeriläinen Matti Pönniö haavoittui ja venäläinen rajavartija nähtävästi kuoli. Huhdin vartion rajavartija osallistui kahakkaan Suomen puolelta.

Sirkiänsaaren Rikorjalla asunut Johannes Pahomoff (Ojavirta) vei kesäkuun iltana 1928 hevosen rajaniitylle yöksi. Paluumatkalla hän kuuli ja näki kahden venäjää puhuvan miehen ylittävän rajan Suomeen. Hän juoksi lähellä asuneen setänsä Tepon (Auro-la) luokse. Teppo tempaisi seinältä haulikon ja kiiruhti yhdessä Johanneksen kanssa

toisen sedän taloon Peltolaan. Sieltä lähti Nipa Peltola (Pahomoff) aseena sotilaskivääri.

Saapuessaan Johanneksen osoittaman metsikön reunaan avattiin sieltä pistoolituli heitä kohti. Tällöin Nipa ampui vastaan kiväärillä ja osui tulittanutta miestä jalkaan. Myöhemmin selvisi, että haavoittunut oli tiedustelijakaverinsa Matti Pönniön kiellosta huolimatta avannut pistoolitulen etsijöitä kohti. Samalla he kertoivat tulleen tiedustelumatkalta Venäjältä, jossa Pönniö oli kertomansa mukaan käynyt kymmeniä kertoja ja joskus aina Pietarissa saakka. Näin päättyi rajan pinnassa asuneiden miesten omaksu- ma rajavartioston avustustehtävä. Tällä kertaa he ottivat kiinni oman miehen, mutta onni suosi monasti muulloin.

Kun venäläiset katsoivat Suomen alueelta suoritetun tiedustelun tehostuneen niin he puolestaan vilkastuttivat rajan partiointia ja siirsivät rajan lähelle asuneita inkeriläisiä kauemmaksi Venäjälle ja aina Siperiaan saakka. Tämä päätti inkeriläisten suorittaman tiedustelun, joka siirtyi suomalaisten tehtäväksi.

Kaukana vakoilujuttujen romantiikasta

Raudun suojeluskunnan paikallispäällikkönä vuosina 1928–35 toiminut jääkärivääpeli Kustaa Loukola johti samalla tiedustelua suorittanutta raja-asemaa Raudusta käsin. Vuonna 1935 Loukola siirtyi tiedustelutehtäviin Terijoelle, Viipurin alatoimiston Teri-joen raja-asemalle.

Suomen tiedustelupalvelu pystyi ennen talvisotaa pitämään johdon ajan tasalla sekä selvittämään aikataulun, jota venäläiset noudattivat keskittäessään joukkoja rajoillemme. Omat joukkomme olivatkin valmiina ottamaan vastaan hyökkäyksen.

Moskovan rauha maaliskuussa 1940 jätti Suomen entistä turvattomampaan asemaan. Uusi raja oli sekä pitkä että turvaton. Karjalan kannaksen kapeikko oli menetetty. Venäläiset saattoivat sekä keskittää rajan taakse entistä enemmän joukkoja heti alusta pitäen että suhteellisen nopeasti siirtää painopistettä paikasta toiseen. Vaarallisin suunta hyökkäystä ajatellen oli Karjalan kannaksen alue.

Puolustusvalmiuttamme alettiin jälleen kohottaa. Tiedustelupalvelua kehitettiin edelleen, jotta ajoissa saataisiin tietää uuden hyökkäyksen mahdollisesta alkamisesta. Ennen sotaa toimineiden tiedustelupalvelun alaosastojen sijainnissa ja tehtävissä tapahtui muutoksia. Väli rauhan aikana toimi neljä alatoimistoa, joista Viipurin alatoimisto oli siirtynyt Lahteen. Viipurin alatoimisto perusti kaksi raja-asemaa, joista toisen Lappeenrantaan ja toisen Rautjärvelle.

Rautjärven raja-asema sijaitsi pikkupappilassa ja aseman päällikkönä toimi rautulaisten hyvin tuntema jääkäri luutnantti Kustaa Loukola. Hän oli tiedustelumies, joka oli hankkinut laajan kokemuksen suorittaessaan ja johtaessaan ennen talvisotaa useiden vuosien ajan tiedustelutoimintaa Raudussa sijainneelta raja-asemalta käsin.

Keväällä 1940 hänen ensimmäinen tehtävänsä oli hankkia luotettavia ja pelottomia henkilöitä tiedustelijoiksi. Tällöin hänen mieleensä tulivat paikallispäällikköajalta rautulaiset suojeluskuntalaiset. Heistä hän värväsi osastoonsa jo keväällä Olavi Paukusen Raasulista ja Uno Suokkaan Kärskylästä sekä kesällä Kaino Rastaa Sirkiän- saarelta ja syksyllä Reino Sappisen Kaskaalasta ja Soini Vanhasen Raasulista. Lisäksi samaan tehtävään pyrkivät ja hyväksyttiin Paavo Suoranta Saarijärveltä ja Arvo Juvo- nen Kuokkalasta.

Tästä nämä miehet löysivät puuhan, joka runsain mitoin tyydytti heidän seikkailunhalunsa sekä tarjosi tilaisuuden käväistä aina kotipitäjässä saakka. Näistä pojista Loukola koulutti tiedustelijoita. Hän antoi kokemuseräisiä ohjeita tämän vaativan ja vaarallisen tehtävän suorittamiseksi. Loukola teki jo heti alkuunsa selväksi sen, että tiedustelu on kovaa peliä, jossa vakoilujuttujen viljelemällä romantiikalla ei ole sijaa. Tehtävää suorittaessa on aivot pidettävä aina valmiina salaman nopeisiin päätöksiin, sillä viekkaampi ja nopeampi vetää siellä pitemmän korren. Jos turtana aivoiltasi taivallat, olet tuohon tuomittu nopeammin kuin luuletkaan. Kylmäverinen kärsivällisyys hermoja kysyvässä tilanteessa palkitaan voitolla. Kunkin tilanteen ratkaisu on tehtävä juuri sen hetken edellytysten perusteella, nopeasti ja omin neuvoin.

Kolmen Baltian maan kohtalon aikaan, kesäkuussa 1940, todettiin Leningradin alueella sotilaallista liikehtimistä, joka suuntautui myös Karjalan kannakselle.

Jännitys Suomessa lisääntyi, kun 14. kesäkuuta venäläiset ampuivat alas Tallinnasta Suomeen matkalla olleen suomalaisen matkustajakone Kalevan, jonka kaikki matkustajat saivat surmansa. Koneessa olleen postin poimi haltuunsa tapahtumapaikalle saapunut venäläinen sukellusvene. Saman kesäkuun aikana loukattiin ilmatilaamme 10 kertaa. Näistä asioista ei vain silloin eikä vielä pitkälti jatkosodan jälkeenkään uskallettu puhua julkisesti.

Olavi Paukkusen kertomaa

Mutta palataanpas välirauhan aikana suoritettuun salaiseen tiedusteluun ja annetaan Olavi Paukkusen kertoa ensimmäisestä retkestään, jonka he tekivät yhdessä Paavo Suorannan kanssa Hiitolaan ja Elisenvaaraan kesällä 1940. Näin Paukkunen muistiinpanoihinsa viitaten:

”Nousimme autoon ja matkasimme Miettälään ja Laikkoon, josta käännyttiin Ilmeen tielle. Luutnantti Yrjö Kirves oli ohjaajan paikalla, Kustaa Loukola kartanlukijana vieressä ja me pojat takapenkillä. Metsää oli tien laidassa ja kohta meiltä Paavon kanssa pääsi huudahdus. ”Niemen Kalle”. Tällöin Kirves löi jarrut päälle ja sanoi: ”Käykää matalaksi penkille, jos hän on tuttu mies. Hänet on pyydetty oppaaksi. Teitä eivät tutut saa nähdä.” Kirves pysäytti auton ja meni ulos muina miehinä sekä selvitti rajakersantti Niemelle, että kyllä me tästä jo osaamme ilman opasta. Kun Niemi oli mennyt pois, nousimme autosta. Laitoimme reput selkään ja suoritimme välineiden viimetarkastuksen. Lämmin kättely ja onnea matkalle. Yrjö ja Kustaa vakuuttivat olevansa hengessä mukana.

Onnea näillä matkoilla tarvittiinkin. Juhannuksen jälkeinen aurinko oli jo laskeutunut. Hiljaisuus ja leppoisa yö siivittivät rauhan tiedustelumatkaa luovutettuun Karjalaan. Rauha oli olemassa, mutta puna-armeijan uusi hyökkäys oli jo tämä kesänä uhkana, sen asian takia olimme matkalla.

Jatkoimme kävelyä Ilmeen tien sivua Hiitolaan. Hiitolasta lähdimme maantietä seuraten Elisenvaaraan. Hiitola ja Elisenvaara olivat kuumia paikkoja. Ne olivat puna-armeijan miehittämiä harjoitusalueita. Samoin näillä alueilla oli runsaasti siviilejä tietöissä.

Neljännän retkipäivän valjettua otimme suunnan kohti valtakunnan rajaa ja Simpelettä. Rautatiellä Elisenvaara-Simpele ei ollut vähäisintäkään liikennettä. Seuraavana aamuna klo 05.00 tulimme rajalinjalle. Jatkoimme Simpeleen asemalle, josta ostimme junaliput Rautjärvelle.

Kävelimme Rautjärven asemalta kohti vanhaa pappilaa. Tiellä ajeli polkupyörällä vastaan rajakersantti Kaino Rastas. Hän pysähtyi ja kyseli ihmeissään, että mistä olemme tulossa?

- Tulemme Simpeleeltä, jossa meillä on palsta halkometsässä.

Kaino katseli hetken epäilevästi ja sanoi sitten, että kylläpä te tulette Venäjältä. Hän kyseli osoitteen ja lupasi tulla joukkoon.

Perillä pappilassa oli lämmin vastaanotto. Loukola kyseli retken onnistumisesta sekä käänteli puhelimen kampea ja soitteli Yrjö Kirveelle, että sinulle on tullut postissa kaksi pakettia, jotka voit hakea tai me käännämme osoitteen.

Kerroimme Kainon tapaamisesta Kirveelle ja Loukolalle. He lupasivat ottaa yhteyttä Kainoon, joka toimii Rautjärvellä lähellä Roihan vartion päällikkönä. Tämä ensimmäisen salaisen tiedustelun retki kesti lähes viisi vuorokautta.”

Näin Olavi Paukkunen. Näitä retkiä hän teki yhdessä Paavo Suorannan kanssa Hiitola-Elisenvaara-Kurkijoki-Lahdenpohja vielä samana kesänä neljä lisää.

Niiden jälkeen syyskesällä Olavi lähti maanviljelijäksi keski-Pohjanmaalle, josta ostivat yhdessä veljensä Aimon kanssa maatilan.

Paavo Suoranta jatkoi samassa tehtävässä yhdessä rautulaisen Reino Sappisen kanssa. Viimeisen salaisen partion he tekivät 6.-12. kesäkuuta 1941. Jatkosota alkoi 25. kesäkuuta, jolloin he siirtyivät monen muun rautulaisen tavoin kaukopartioitehtäviin.

Kesällä 1942 Paavo sai nimityksen Mannerheim-ristin ritariksi. Nimityksestä tuli tieto kyynelradion kautta Äänisjärven taakse 24 vuorokauden partiomatalla (9.8.-2.9.1942), jolloin hän toimi Kalle Hyvösen partion varajohtajana ja radistina. Samassa partiossa Hyvösen lisäksi oli neljä rautulaista Aarne Hipeli, Arvi Loponen, Kaino Pietiäinen ja Reino Sappinen. Virallisen tilastomme mukaan Paavo Suoranta teki jatkosodan aikana yhteensä 18 partiomatkaa ja toimi vihollisen selustassa 175 vuorokautta eikä 560 päivää, kuten lehdissä on virheellisesti kerrottu.

Uuno Suokkaan ja Arvo Juvosen partio

Samoihin aikoihin Paukkusen ja Suorannan salaisen partioinnin kanssa oli liikkeellä toinen kaksimiehininen partio. Sen reitti ulottui aina Metsäpirttiin ja Rautuun saakka. Siinä partiossa toimivat rautulainen Uuno Suokas ja kuokkalalainen Arvo Juvonen. Juvonen ja sirkiänsaarelainen Viljo Suikkanen partioidivat vielä 50-luvulla, silloin Norjan ja USA:n laskuun. Tästä syystä he joutuivat poistumaan maasta, ensin Norjan kautta USA:han ja Viljo sieltä edelleen Saksaan.

Juvonen on tästä Suokkaan kanssa tekemästään retkestä kirjoittanut kirjan Väli- rauhan partio 1940. Siksi kerron retkestä vain pääkohdat ja -tapahtumat. Matka alkoi Imatran Karhusuolta ja jatkui Kirvu-Antrea-Vuoksenranta-Sakkola-Metsäpirtti-Raudun Kärsälä-Kivennavan Lipola-Valkjärvi-Äyräpää-Nuijamaa.

Jo lähtiessä oli selvää, että Vuoksi on ylitettävä sopivasta kohtaa uiden. Sen takia partio varasi varusteiden vetoliinaksi karhunlankaa. Seikkailurikkaan taivalluksen jälkeen pojat tulivat Kirvesmäen ja Koukunniemen kautta Vuoksen rantaan ja ryhtyivät uinnin valmisteluun.

Rannalta löytyneistä kolmesta pöllistä he rakensivat kopukan ja rupesivat rii- suutumaan ja työnsivät vaatteet reppuihin. Suokas pujotti narulengin kaulaansa samoin

pistoolin hihnan. Hän kahlasi veteen, asetti pistoolin hampaittensa väliin ja laskeutui uimasilleen. Virta painoi häntä mukaansa, sen huomattuana, hän lähti uimaan vastavirtaan ja korjasi näin suunnan. Uno sanoi merkin päästyään vastarannalle ja alkoi vetää kopukkaa, joka lähti painumaan virran mukana. Arvo lähti uimaan lautan vierellä ja pääsi sen mukana vastarannalle.

Partion pukeutuminen vei aikaa niin paljon, että aamu alkoi sarastaa. He lähtivät kulkemaan pitkin lietettä kohti tietä Metsäpirtti-Rautu, päästäkseen pois aukealta. He olivat tähän saakka onnistuneet pysymään salassa. Päästyään lähelle tietä, he päättivät ylittää sen heti. He olivat ylittäneet jo tien, kun mutkasta ajoi sotilas manttelin helmat hulmuten. He huomasivat toisensa varmaan yhtäaikaan, koska sotilas lisäsi vauhtia. Partio jäi paikoilleen odottamaan tulijaa, joka jarrutti pyöränsä vähän oudolla tavalla heittäen jalkansa etupyörän päälle, jolloin vauhti hiljeni ja hän hyppäsi alas satulasta. Suokas tervehti iloisesti: ”Trastuit tavarits.” Nyt alkoi venäläinen pulitus ja viittoilu, jonka mukaan olisi lähdeävä mukaan. Kun partio ei liikahtanut, niin otti sotilas vasemmalla kädellään kiinni pyörän ohjaustangosta ja aukaisi oikealla kädellä pistoolikotelonsa. Silloin tempasi Juvonen pistoolinsa ja ojensi sen sotilaan eteen ja kun näki sen ripeät otteet, niin laukaisi pistoolinsa noin metrin päästä kohti sotilaan rintaa. Samalla hetkellä laukesi myös sen nagaani ehtimättä kotelostaan ulos. Pidättäjä vaipui tielle pyöränsä kaatuessa jaloilleen.

Partio aloitti ripeän toiminnan, sillä tie oli saatava tyhjäksi. Ensin pyörä suolle ja sotilas sen perässä. Juvonen otti pyörän, tuli tielle ja kehotti Suokasta hyppäämään taakse. Näin he lähtivät polkemaan kohti Rautua. Kilometrin taittuivat kunnes läheltä tietä kuului huuto ja heti laukaus. Luoti iski tiehen partion eteen. Silloin partio uskoi, että on tosi kyseessä. He käänsivät pyörän ojaan ja juoksivat läheiseen metsään. Kohta tuli Raudun suunnasta auto, jossa oli sotilaita lavalla. Auto pysähtyi ja lavalla olleet sotilaat hyppivät alas aseineen. Viimeisenä hyppäsi mies ja koira. Koiran näkeminen teki partion totiseksi. He voitelivat kengänpohjat Loukolan antamalla tököillä.

Partio matkareitti jatkui Leinikylän kautta Raudun asemalle ja sieltä edelleen Kuolemanlaakson kautta Maanselälle ja Raasuliin. Eräällä tauolla Arvo kertoi tavanneensa juuri ennen lähtöä Imatralla valkotukkaisen suloisen tyykän. Hän oli hieno ja tyylikäs tyttö, jonka kanssa ilta ja yö sujuivat erittäin mukavasti. Uno kuunteli vieressä ja totesi, ettei niistä kaikista tyyköistä tiedä, mitä he ovat ja millaisia jälkijuttuja voivat aiheuttaa.

Vanhaa rajaa seuraten partio siirtyi Kärsälän kylän reunaan ja jäi siihen lepoon. Arvo heräsi aamulla ja ihmetteli, mihin kaveri on häipynyt. Kohta rupesi näkymään verkkaista liikettä metsikössä. Uno palasi ja kertoi käyneensä katsomassa kotitaloaan ja sen kuntoa. Hänellä oli hyvin murheellista kerrottavaa.

Partio jatkoi matkaansa suuntana tie Rautu-Lipola. Tien partio ylitti aamuhämärissä ja jatkoi matkaansa Valkjärven suuntaan. Nyt he lähestyivät Arvolle tuttuja alueita. Hän oli suorittanut varusmiespalveluksensa siellä. Saavuttuaan Valkjärvestä lähteneen puron varteen he etsivät rauhallisen lepopaikan. Matkavauhti ja pelko olivat puristaneen hien pintaan.

Arvo Juvonen valitteli huonoa kuntoaan ja sanoi olleensa jo usean päivän ajan tietoinen kuntonsa alenemisesta. Hän kertoi, että suuta kuivasi ja oli toistuva tarve vedenheittoon. Samalla hän muisteli Imatran valkotukkaa ja, että tippurin itämisaika lienee 3-10 vuorokautta, johon aika sopisi hyvin. Uno Suokas neuvoi, että olisit

antanut tytön istua pöydän toisella puolella, äidin pöydän päässä ja itse olisit ollut toisella puolella ja jos vielä isä olisi kyökin puolella ollut ja vuollut siellä koko ajan kirvesvartta, niin olisit välttynyt siltä sairaudelta. Lääkehuolet, joita pojat pohtivat yhteisvoimin, ratkeaisivat vasta omalla puolella rajaa. Tapaus veti Arvon mielen matalaksi. Olisiko tuo Suomeen paluu sairaalla miehellä ylivoimainen tehtävä?

Partio siirtyi lähelle Valkjärven kasarmialuetta, jonka elämää se tarkkaili iltaan saakka. Ennen auringonlaskua koitti lähdön hetki. Parin tunnin rivakan marssin jälkeen partio saavutti Kiviniemi-Äyräpää -tien. Puoliyöstä huolimatta siellä oli vilkas liikenne. Juvosen sairaudesta johtuen partio joutui valitsemaan lyhimmän reitin kohti Suomea.

Uuden suunnitelman tehtyään he lähtivät kulkemaan kohti Heinjokea ja Nuijamaata. Rajan ylityspaikaksi he valitsivat Nuijamaanjärven ja Konnunkylän välisen kallioisen metsäalueen. Tätä aluetta käytti myös Lappeenrannan raja-aseman kivennapalaispartio, Arvo Mörö ja Ilmari Tolvanen monilla salaisilla matkoillaan. Ilmari kaatui Myrällä ensimmäisellä jatkosodan kaukopartiomatkalla.

Partio lähestyi rajaa ja tuli paljon tallatun polun viereen, joka oli venäläisten varmistuspolku. He ryhtyivät etsimään hälytyslankaa, jonka pitäisi olla polun vieressä. Lanka löytyi ja se oli hyvin ylhäällä. Partio konttasi sen alitse ja lähti kiireesti kohti Suomea. Suomalaisten raja-aidan lähellä he eivät kauan viipyneet, vaan siirtyivät suomalaisten polkua pitkin Myrän vartiolle, josta Kirves ja Loukola hakivat heidät Rautjärvelle.

Partiokertomuksen laatimisen jälkeen Juvosen kunto vielä huononi. Hän valitti, että pyörryttää ja näytti kalpealta. Arvo Juvonen joutui sairaalaan ja Uno Suokas jäi ilman tiedustelijakaveria. Tämän retken tapahtumista Uno kertoi rautulaisella partiokaverilleen seuraavan matkan aikana.

Oikeat tiedot tärkeitä - ei olettamukset

Neuvostojoukkojen liikehtiminen alkoi Kannaksella vasta heinäkuun puolivälissä, kun Viron, Latvian ja Lietuan miehitystä vähennettiin tavoitteiden tultua siellä saavutetuksi. Heinä-elokuun vaihteessa melkein kaikki ulkolaisilta tiedustelupalveluilta saadut tiedot viittasivat siihen, että Neuvostoliitto valmistele sotateimia Suomea vastaan ja vetää sitä varten Baltian maista neuvostojoukkoja Kannakselle.

Elokuun puolella jatkui hälyttävien ja niin luotettavien tietojen tulo Neuvostoliiton hyökkäysaikomuksista, että puolustusvalmiuttamme alettiin tehostaa. Varautuminen pahimpaan rajoittui kuitenkin siihen, että elokuun alkupuolella jonkin verran hevosia otettiin armeijan käyttöön ja yksityisiä reserviläisiä kutsuttiin esikuntien täydennykseksi. Koska muualta saadut tiedot viittasivat yllätyshyökkäykseen, katsoi tiedustelupalvelu tarpeelliseksi lisätä omia tiedustelijoita rajan taakse ottamaan selvää, mitä siellä oli tekeillä. Oikeat tiedot, ei olettamukset, rajan takaa olisivat nyt ensiarvoisen tärkeitä. Vaikka tilanne oli arveluttava ja miesten lähettäminen naapurin puolelle tiedustelumatkalle ehkä lisäisi jo muutoinkin uhkaavan vilkasta noottien vaihtoa rauhassa elävien maiden välillä, oli tämä riski otettava. Olihan kysymyksessä suuri asia, koko kansan elämä ja vapaus. Tiedustelupalvelumme, jonka tärkeimpänä toiminta-alueena oli Karjalan kannas, yritti selvittää Neuvostoliiton todellisia aikeita.

Olavi Paukkusen ja Paavo Suorannan partion paluun jälkeen soitti Loukola ja pyysi tulemaan heitä vastaan Roihan vartion läheiselle metsätielle. Tapasin siellä Yrjö Kirveen ja Kustaa Loukolan. Tällöin sain tietää, että minut oli hyväksytty salaisen tiedustelun tehtäviin ja että joutuisin itse hankkimaan partiokaverin. Kaveria etsiessä pitäisi olla erittäin varovainen. Hänen tulisi olla tuttu ja sellainen, johon voisin luottaa kaikissa tilanteissa.

Otin yhteyden kahteen tuttuun rautulaiseen, jotka olivat partioineet talvisodassa. Sain molemmilta lähes saman vastauksen; en lähde rauhan aikana, mutta kyllä sodan. He kumpikin palvelivat rajavartiostossa ja osallistuivat alusta lähtien jatkosodan kaukopartiointiin. Toinen heistä (Sepu) kaatui eräällä partiomatalla.

Elokuun puolella Kirves ja Loukola pyysivät uutta tapaamista. Tällöin he kertoivat, että nyt heillä olisi vapaa mies, jonka kaveri joutui sairaalaan pitemmäksi aikaa. Tämän henkilön tunsin. Hän oli rautulainen Uno Suokas. Hyväksyi hänet kaverikseni. Kirves ja Loukola lupasivat järjestää eroni rajavartiostosta sekä sopia siitä, että voisin halutessani palata takaisin.

Kirjat lainaksi

Ero järjestyi ja lähdimme Uno kanssa ensimmäiselle yhteiselle retkelle ja ylitimme rajan läheltä nykyistä kotipaikkaani Imatran Karhusuolta 19. elokuuta 1940. Retki suuntautui Antrean, Räisälän, Kaukolan ja Kirvun kautta Rautjärvelle.

Saavuttuamme Antrean Sokkalan kylän reunaan näimme, kun sotilaat ja siviilit leikkasivat kyläläisten syksyllä 1939 kylvämää ruista. Siirryimme kansakoulun lähelle olevalle kalliolle, josta havaitsimme, että koulu oli tyhjillään. Menimme sisälle, lainakirjasto oli levitetty pitkin luokan lattiaa. Päätimme ottaa kumpikin yhden kirjan muistoksi käynnistämme.

Palasimme maastoon, jossa tarkastimme lainauksemme tulokset. Uno oli löytänyt Aarno Karimon kirjan ”Kohtalon kolmas hetki”. Kirja alkoi sanoilla: vakoojan työ on kunniatonta työtä. Näin meitä arvioitiin, mutta teksti jatkui, että erityisesti silloin, jos sitä tekee oman maan kansalainen vieraan vallan hyväksi. Me olimme Suomen asialla ja saimme näin alkusanonnan anteeksi.

Minulle sattui Hilda Huntuvuoren kirja ”Lallin pojat”. Kirjat lupasimme palauttaa, jos tuo koulu olisi jäänyt pysyvästi suomalaisten omistukseen. Näin ei käynyt. Lallin pojat on minulla hyvässä tallessa ja toista kirjaa säilyttävät Unon lapset. Kirjat on arvokas muisto vaarallisilta retkiltä. Antrean pitäjäseura on kirjoja pyytännyt. Emme aio luovuttaa.

Palasimme retkeltä 25. elokuuta Rautjärven Jurvan vartion kohdalta. Rajan ylitys sujui samojen kaavojen mukaan, kuin Uno suorittama aiempi ylitys. Olimme pitkistä marssista sekä jännityksestä poikki. Päästyämme Jurvan vartiolle johtavalle kylätielle ja kun väsymys painoi, niin päätimme, että kuljemme pitkin tietä, jolloin voimme joutui rajavartioston pidättämiksi ja näin saisimme kyydin Rautjärven pappilaan. Saa-uessamme vartion lähelle käveli vastaanamme vartiomies Arvi Pekkanen, Raudussa syntynyt, mutta jo paljon ennen talvisotaa Räisälään muuttanut ja rajamieheksi värväytynyt puhelias kaveri, joka asuu nykyisin Imatralla. Saatuaan kysymyksensä, mistä te tulette näin yöllä ja vielä rajalta päin?, vastauksen, että olimme metsätoissa, eksyimme

ja sitten raja-aitaa seuraamalla osuimme tälle tielle, Arvi vei meidät vartiolle sisälle, jossa vasta tunsimme minut. Vartiopäällikön sijaisena oli rautulainen kaveri, joka tunsimme meidät molemmat. Pyysimme häntä soittamaan komppanian päällikölle, että he ovat ottaneet kiinni kaksi miestä, jotka ilmoittivat nimikseen Riuku ja Sola. Ne olivat määrättyjä salanimiä, joita oli aina vastaavissa tilanteissa käytettävä ja ne olivat komppanian päällikön tiedossa, mutta ei sen sijaan meidän oikeita nimiä. Ilmoituksen jälkeen tuli komppanian päällikkö, kapteeni Ränkipohja. Hän antoi meille kyydin pappilaan Loukolan perheen hoitoon.

Teimme partiokertomuksen, jossa kerroimme, että alueen kylät ovat asuttuja ja että Antreassa ja Kirvussa on vain rajavartiojoukkoja. Hyökkäykseen varattuja sotilaita ei ollut havaittavissa. Kertomuksen teon jälkeen matkustimme lomalle Kangasniemelle ja Pieksämäelle.

”Erotuomareina” sotaharjoituksissa

Venäläiset osoittivat alusta alkaen sangen vähän kunnioitusta rauhansopimuksen määräyksiä kohtaan. Jälleen kerran julkinen lupaus ja vakuuttelu näytti olevan muodollisuus, jota ei edes aiottu pitää. Näytti ilmeiseltä, että Suomen olisi varauduttava uuteen yhteenottoon itäisen naapurinsa kanssa.

Monilta eri tahoilta tulleet tiedot neuvostojoukkojen keskityksistä Suomea vastaan vahvistuivat. Muun muassa oli saatu tieto, että venäläiset järjestävät Leningradin alueen sotaharjoituksen kannaksella. Silloin epäiltiin, että he tällä varjolla keskittävät joukkojansa muussa tarkoituksessa.

Vaikka rautulaisten tiedustelijoiden varsinainen toiminta-alue oli itä-Kannas, saimme sillä kertaa, tuon taisteluharjoituksen takia, tehtävän kivennapalaisten poikien toiminta-alueelta länsi-Kannakselta, josta he olivat juuri palanneet.

Retki tulisi ulottumaan Raivola-Terijoki alueelle saakka. Pääasiallisena tehtävänä oli seurata, millä alueilla sotaharjoitus käydään, rautateillä ja maanteilla tapahtuvia joukkojen kuljetuksia ja erityisesti oli seurattava sitä, miten lähellä rajaa joukkoja liikutellaan. Lisäksi oli näiden retkien normaalit tehtävät, joihin nyt liittyi Leningrad-Rouhiala sähkölinjan silloisen työvaiheen selvittäminen.

Matkaan lähdettiin Nuijamaan Myrän vartion alueelta. Saattajat, Yrjö Kirves ja Kustaa Loukola, tulivat mukana aivan lähelle rajaa. Oli 30. elokuuta iltayö. Vakiohomma, saappaiden voitelu ”koiravoiteella”, suoritettiin jo ennen raja-aukolla meno. Lämpimät jälleennäkemiset heitettiin ja niin työnnyimme raja-aukon reunaan. Siinä kuuntelimme ja tähystimme, ettei vain naapurin rajapartiota näkynyt eikä kuulunut. Ylitimme aukon. Saattajat kuuntelivat vielä hetken ja lähtivät kohti vartiota ja Rautjärveä.

Välillä Nuijamaa-Viipuri oli normaalia elämää. Alueella liikkui vain rajavartiojoukkoja ja siellä oli vähän siviiliasutusta.

Ensimmäinen kohtaaminen sotilaiden kanssa tapahtui lähellä Summan vanhoja taistelualueita. Näillä retkillä, kauempana rajasta liikkuessamme käytimme hyväksämme tiestöä, päivällä vain sivuteitä, mutta yöllä kuljimme myös pääteillä. Aamuvarhaisella kuljimme nyt tietä Säiniö-Huumola-Summa-Kaukjärvi. Sen tien käyttö näytti vähäiseltä. Tämä tie oli aluksi maantietä, mutta loppuosaltaan autokelpoista kylätietä, jota venäläiset olivat vielä parannelleet. Maasto oli tasaista, tie suora ja hyvä kävellä

joten matka joutui. Olimme sopineet, että yllättävässä tilanteessa poistumme tien itäpuolelle, jossa olivat laajemmat metsäalueet. Ja nähtävästi tästä syystä pidimme kumpikin silmällä tuota tien vasenta puolta.

Huomasimme yhtäkkiä olevamme talvisodan aikaisia taistelualueita perkaamassa olevien sotilaiden keskellä. Heitä oli tien molemmin puolin. Suorasta tiestä johtuen he olivat nähneet tulomme jo kaukaa ja olivat lopettaneet työnsä ja katselivat kävelyämme. Kiväärit olivat kunkin työpaikan lähellä, kantoja ja kasoja vasten nojallaan. Joku heistä kysyi meiltä jotain venäjäksi, jota emme ymmärtäneet ja emme vastanneet mitään, vaan jatkoimme kävelyämme. Sopivasta rakosesta pujahdimme tien itäpuolelle ja muutaman metrin päästä kovaan juoksuun. Nyt vasta sotilaat tajusivat, mitä heidän olisi pitänyt tehdä. He haalivat kiväärit käsiinsä ja avasivat tulen, mutta olimme jo osuma-alueen ulkopuolella, tai sillä rajalla.

Jatkoimme matkaa Terijoen suuntaan. Tulimme niille alueille, joilla puna-armeijan joukkojen sotaharjoituksen piti olla, oli linjalle Muolaa-Perkjärvi-Kaukjärvi. Sillä alueella liikkui paljon joukkoja. Tiet olivat panssarien telaketjujen möyrimiä. Sama havainto tehtiin paluumatkalla Perkjärvi-Muolaanjärvi välisellä kannaksella. Kaukjärvi-Uusikirkko tiellä oli erittäin vilkas sotilasliikenne. Olimme vesakon suojassa aivan lähellä tietä. Sieltä katselimme marssivia osastoja. Viimeisenä meni pari komppaniaa. Heidän marssinsa oli sen verran huoletonta, että olivat sittenkin menossa sotaharjoitukseen. Kovin ovat harjoitusjoukkojen näköisiä. Tiellä mönki ajoneuvoja, joilla oli tykit perässään. Seurasimme liikennettä koko päivän. Hetkeäkään tie ei ollut tyhjänä. Meidän piti ylittää tie. Odotimme sopivaa väliä liikenteessä. Se näytti syntyvän, Uudenkirkon suuntaan ajoi pappa isoa heinäkuormaa ja istui sen päällä. Kuorman ohitettua, lähdimme ylittämään tietä, mutta päästyämme tielle kääntyi ukko katsomaan taakseen ja jäi tuijottamaan meitä. Jälleen meidät havaittiin ja luultavasti meni ilmoitus etsijöille.

Harjoituksia käytiin ympäri vuorokauden. Heräsimme eräänä yönä melko läheltä alkaneseen kovaan pakkupatruunatuleen. Olimme tämän taistelun ”erotuomareina”, mutta ilman suomalaisten käyttämää käsinauhaa.

Kuljimme iltayön tunteina Vammeljoesta kaakkoon johtavaa tietä. Sen varrella olevasta talosta kuului haitarin soittoa ja tanssin jytkettä. Uno sanoi: eiköhän mennä sisälle ja pistetä käyntiin oikein rautulainen hulina. Sellainen oli tapa ennen Raudussa ja Uno oli yksi monessa hulinassa mukana olleita, jopa sen järjestäjiä. Sisälle meno jäi kuitenkin sillä kertaa.

Matkaa jatkoimme Terijoen suuntaan. Edessä oli Terijoelle johtava rantatie. Se oli autio ja tyhjä. Radalla, kiskojen sivussa pilkotti himmeä valo. Luulimme sitä vaihdevaloksi. Hiivimme hiljaisessa yössä radalle ja juuri kun pääsimme kiskoille, kajahti vastaiselta suunnalta laukaus. Siellä oli varmaan merkkivalon tähyistäjä ja kun yhteys valoon katkesi, teki hän hälytyksen. Hän pystyi jopa laskemaan, että radan ylittäjiä oli kaksi. Madellen olisimme voineet radan ylittää paljastumatta. Systemeitä emme silloin tunteneet. Meidät oli päivällä havaittu ja nyt paikkoja varmistettiin.

Lisäsimme vauhtia ja jatkoimme Raivolan itäpuoliseen metsään, jonne jäimme loppuyöksi lepoon. Heräsimme aamulla kylmään. Jostakin pohjoisen suunnalta kuului laukaus. Siitä oikealle vastattiin heti toisella. Tiesimme, että meitä etsitään. Ruokailimme ja siirryimme turvallisimmille alueille ja lähdimme kotia kohti.

Päivällä tulimme tien varteen. Etelän suunnalta kuului ihmeellistä ääntä, aivan kuin juna puskuttaisi. Emme olleet uskoa korviamme. Rautatietä ei pitänyt meidät tietämän eikä karttojen perusteella olla niillä main. Mutta äänestä ei voinut erehtyä. Tähystimme tielle. Puskutus kuului jo mutkan takaa ja kohta työntyivät veturin pyöreät rautakuput näkyviin. Savu pölysi sen piipusta. Veturi oli pienempi kuin rautatiellä. Mutta se oli ihmeesti tavallisen veturin näköinen. Sillä oli kumipyörät. Säästivät bensaa ja ajoivat höyryllä. Veturin perässä oli kaksi umpivaunua. Härkävaunut olivat pitempiä kuin rautatiellä. Mitä niissä oli, jäi meille arvoitukseksi.

Paluumatkalla meille selveni entisestään, että neuvostojoukot pitivät sotaharjoitusta, mutta että suurempi joukkojen keskittämisistä Suomen rajalle ei ollut käynnissä.

Palasimme Nuijamaan Myrän vartion kautta 11. syyskuuta Suomeen. Saimme vartiolla hyvän vastaanoton. Varsinkin vartion emäntä ihmetteli, mitä ukon roikaleita oli yön seudun vartion majoituksessa. Tähän vartiopäällikkö kuului vastaavan, että he olivat metsätöissä, karsimassa rajalinjalta kaadettuja puita.

Täältä alkoi ja tänne päättyi 12 vuorokautta kestänyt tapahtumarikas ja varsin kylmä salaisen tiedustelun matka. Samat herrat, jotka saattelivat, hakivat 12. syyskuuta aamulla 1940 ”sotaharjoitusrotuomarit” lepoon Rautjärvelle.

Kylmän kourissa sovimme Unnon kanssa, että lopetamme partioinnin siltä syksyltä. Unno ei kuitenkaan niin tehnyt, vaan jatkoi vielä samana syksynä raasulilaisen Soini Vanhasen kanssa. Minä palasin rajavartioston palvelukseen ja siirryin sieltä 1941 keväällä kaukopartioitehtäviin.

Kunnia saattoi jäädä risuristiksi

Kaksimiehininen rautalaispartio Rautjärven raja-asemalta ja kivennapalaispartio Lappeenrannasta toisensa jälkeen lähetettiin rajan taakse. Nämä salaisen tiedustelun partiot totesivat, että Kannaksella oli neuvostojoukkoja, sillä oli elo-syyskuulla suuri sotaharjoitus, mutta jo syyskuulla sotilaskuljetukset suuntautuivat etelään päin ja että Moskovan rauhassa menetetyt alueen kylien asuttaminen oli meneillään. Rajalle johtavaa tiestöä ei ollut parannettu.

Talvisodan aikaisia korsuja purettiin ja sen aikaiset sotilasmajoitusalueet olivat tyhjillään. Partioinnilla voitiin todeta, ettei välitöntä hyökkäystä ollut odotettavissa.

Tuon vaikean kesän aikana, jolloin Molotovin johdolla tapahtuva painostus ja uhkailu jatkui, Suomi tunsu itsensä hukkumaisillaan olevaksi ja näki edessään ainoaksi mahdollisuutena ryhtyä jälleen yksin taistelemaan suurta Neuvostoliittoa vastaan.

Tiedustelupalvelu sai uusia tehtäviä. Päämajan tiedusteluosasto antoi alatoimistolle määräyksen suunnitella ja tarvittaessa perustaa kukin yhden, eli neljä kaukopartio-osastoa. Alatoimistot olivat Viipuri (U2/V), Sortavala (U2/S), Kajaani (U2/K) ja 1938 perustettu Petsamo (U2/P).

Viipurin alatoimiston päällikkö, kapteeni Hannes Vehniäinen, ryhtyi toteuttamaan samaansa käskyä. Hänen lähimpänä apulaisenaan toimi tässä, samoinkuin muissakin tiedusteluun liittyvissä tehtävissä, tiedustelu-upseeri, luutnantti Yrjö Kirves, joka kaatui kapteenina saattaessa kaukopartiotamme Syvärillä talvella 1942. Alatoimisto sai nyt käskyn etsiä kaukopartioitehtäviin sopivia vapaaehtoisia miehiä, hankkia välineitä ja kouluttaa heitä niitä käyttämään. Alatoimiston palveluksessa oli jo aikaisemmin maini-

tun viiden rautulaisen lisäksi neljä tiedustelijaa, joista kolme oli Kannakselta ja yksi muualta Suomesta. Se henkilömäärä oli kuitenkin liian pieni sota-ajan kaukopartiointia ajatellen. Miehiä tarvittiin lisää. Näihin tehtäviin voitiin ottaa vain vapaaehtoisia ja näitäkin karsien. Vaatimukset miesten valinnassa olivat suuret. Hänen piti omata hyvä fyysinen kunto, olla rohkea ja oma-aloitteinen. Hänellä tuli olla sisua ja seikkailumieltä sekä olla poliittisesti luotettava. Jokaiselle mukaan pyrkijälle tehtiin selväksi, että kysymyksessä on vaarallinen tehtävä, jossa kunniamerkiksi voi jäädä risuristi kaukana vihollisen selustassa, josko saa sitäkään. Pienestä pelottelusta huolimatta vapaaehtoisia löytyi.

Rautulaisista mukaan ilmoittautuivat silloin; Auvinen Paavo Huhdin vartiolta, Averin Eugen (Sepu) Leinikylästä (hän kaatui talvella 1944), Hyvönen Kalle Aseman vartiolta, Hännikäinen Vilho Miettälästä, Korpelainen Lauri Kaskaalasta (hän kaatui kesällä 1944), Lopenen Arvi Raasulista, Pietiäinen Kaino Raudunkylästä, Pusa Urho Kaskaalasta (hän kaatui kesällä 1942), Suikkanen Viljo Sirkiänsaaresta. Eli jo viiden mukana olleen lisäksi yhdeksän rautulaista.

Kaikki heidät kutsuttiin ”kertausharjoituksiin”, jossa he saivat välttämättömän kaukopartiokoulutuksen. Tähän koulutukseen sisältyi myös radiokoulutus, salasanoimien laatiminen, lähettäminen ja vastaanotto.

Syksyllä 1941 mukaan tulivat: Hipeli Arne Vepsasta (hän kaatui kesällä 1943), Lopenen Eino Potkelasta ja Ossi Kaino Kärsälästä. Ossi ja Lopenen osallistuivat kumpikin vain yhdelle kaukopartiomatkalle. Heistä ei tullut kaukopartiomiestä, vaan siirtyivät muihin tehtäviin. Keväällä ja kesällä 1942 tulivat: Valo Mäkelä Asemalta (hän toimi osaston varapäällikkönä, ei partioitehtävissä), Heikki Määttänen Kirkonkylästä, Nuija Matti Palkealasta ja Kirves Tauno Vehmaisista. Viimeinen rautulaistulija oli Määttänen Lauri Kirkonkylästä. Hän tuli alkutalvesta 1944 ja hukkuu Vuokseen kesällä 1944.

Rautulaisia oli osastossamme sota-aikana yhteensä 23, joista Mäkelä ja Loukola toimistotehtävissä ja toiset kaukopartiotehtävissä. Mäkelän ja Loukolan omaamat tiedot olivat se este, jonka takia heillä oli kielto linjojen taakse menosta.

Hopean haussa rajan takaa

Salainen tiedustelu jatkui keväällä 1941. Jo syksyllä 1940 yrittivät uusikirkkolaiset pojat mennä omin neuvoin hakemaan kultaseppä Wistin piilottamat hopeat kotiin. He eivät onnistuneet, vaan joutuivat Joutsenossa Penttilän vartion pidättäviksi.

Osastomme päällikkö sai tiedon tapahtumasta. Hän lupasi järjestää pojille kartat ja välineet seuraavana keväänä tehtävää matkaa varten. Matka oli siis osastomme järjestämä, eikä poikien oma retki, kuten Esa Anttala kertoo kirjassaan Hopea rajan takaa ja kuten se on kuvattu elokuvassa. Kirja sekä elokuva perustuvat tosiasioihin.

Hyvin varustetut hopean hakijat lähtivät Nuijamaan Myrältä 4. kesäkuuta 1941. Heitä oli kolme: Toivo Paavilainen, Urpo Lempiäinen (myöh. Arosuo ja kirjailijanimeltään Esa Anttala) ja Eugen (Ese) Wist. Esen kultaseppä-isä oli ennen talvisodan alkua piilottanut noin 40 kiloa hopeita Rieskjärven länsirannalla, Piispalan kylän alueelle, lähelle perheensä kesämökkiä. Kätköpaikka oli noin 10 kilometriä kirkonkylästä etelään.

Pojat viipyivät matkallaan 13 vuorokautta ja kulkivat sinä aikana 245 kilometriä. He palasivat Myrälle 16. kesäkuuta ja toivat mukanaan 40 kiloa hopeaesineitä. Näiden tuonti oli matkan päätarkoitus. Partion huoltaja ja lähettäjä sai runsaasti tietoja silloisesta elämästä ja siitä, että kuljetusten sekä marssivien osastojen suuntana oli raja.

- 6.-12.6.1941 lähetettiin partio Paavo Suoranta ja Reino Sappinen
- 13.19.6.1941 kävi partio Soini Vanhanen ja Uno Suokas Elisenvaara-Hiitola alueella
- 15.6.1941 lähti partio Aarne Rontu ja Jalmari Nikkanen retkelle, jolta eivät palanneet
- 17.-24.6.1941 kävi partio Ilmari Tolvanen ja Arvo Mörö rajan takana
- 18.-22.6.1941 suoritti partio Juho Honkanen ja Muisto Lassila saamansa tehtävän
- 20.-23.6.1941 viimeinen salaisen tiedustelun partio Kannakselle. Partiossa Reino Sappinen ja Lauri Korpelainen.

Salaisen tiedustelun retkistä maksettiin korvaus. Kukaan näille matkoille lähtijä ei kysellyt, mitä siitä maksetaan, vaan oli tehtävään valmis, silloin kun se hänelle sopi. Mitä tuosta tehtävästä maksettiin, on moni kysellyt. Korvauksen määrää on vaikea verrata nykymarkkaan. Jospa vertaan sitä niin, että tiedustelupäivältä suoritettu korvaus vastasi silloista kuukausipalkkaa eli päivä/kuukausi. Oliko se paljon vai vähän, sitä voi arvioida lukiessaan kivennapalaispoikien partiota, josta tuo korvaus jäi maksamatta. Aina siellä oltiin suuressa vaarassa. Piti varautua siihen, ettei paluuta ole.

Sota alkoi. Suomen katsottiin olevan Neuvostoliiton kanssa sotatilassa 25. kesäkuuta 1941 lähtien. Silloin päättyi salainen tiedustelu ja alkoi varsinainen kaukopartiointi.

Rontu ja Nikkanen jäivät sille tielle

Palataan kuitenkin vielä kivennapalaispartioon Aarne Rontu ja Jalmari Nikkanen. Nämä pojat olivat hakeutuneet salaisen tiedustelun tehtäviin keväällä 1941. He saivat ensimmäiseksi tehtäväkseen lähialueen tiedustelun, jonka piti ulottua Torvajärven kautta aina Suomenlahteen saakka. Retken piti kestää viisi vuorokautta ja paluun tapahtua Ylämaalle. Partio lähti Vainikkalan lounaispuolelta 15. kesäkuuta.

Annetaan tuolla alueella palvelleen kahden venäläisen, jotka joutuivat sotavangiksi kesällä 1941, kertoa poikien kohtalosta ja heidän tuhoamiseksi suoritetusta etsinnästä.

Upseerivanki B.I. Kovalenko, joka kertoi sanasta sanaan näin: ”Ennen Suomen sodan alkua 15. kesäkuuta rajavartiomiehet huomasivat Haikalammien eteläpuolella (lähellä Loukon asemaa) kahden tuntemattoman henkilön ylittävän rajan. Rajavartioston yrittäessä pidättää heitä he tekivät vastarintaa ampuu rajavartiota. Tunkeutuneiden tiedustelijain pidättämiseksi pantiin liikekannalle:

- 1) 5. osaston rajavartiot, jotka vahvistivat kyseisen alueen rajan suojelua, ettei vihollinen pääsisi takaisin rajan yli
- 2) heidän täydelliseksi saartamiseksi lähetettiin kaksi pataljoonaa JR 255:stä, yksi pataljoona JR 245:stä, yksi patteristo KTR 323:sta sekä joukko pienempiä erikoisosastoja.

Etsinnät kestivät keskeytymättä kolme vuorokautta. Kesäkuun 16. päivänä heidät löydettiin selustastamme Tarvajärven eteläpuolelta, kun he olivat joutuneet väijytyksemme alaisiksi.

Syntyi laukausten vaihtoa. Tappioita ei ollut kummallakaan puolella, mutta rajanylittäjät pääsivät piiloutumaan.

Etsintään osaaottavat joukot alkoivat saaretulla alueella kaventaa rengasta saadakseen kiinni rauhanhäiritsijät nopeammin ja mikäli mahdollista elävinä, jotta voitaisiin saada selville heidän rajanylitystarkoituksensa.

Yöllä 16. kesäkuuta heidät uudelleen paljastettiin valtakunnan rajalla heidän pyrkimässään rajan yli. Syntyi laukaustenvaihto ja rajavartijat ahdistivat heidät rajalta ja alkoivat seurata tuoreita jälkiä, muttei yksikään koira lähtenyt heidän jäljilleen. Kun koirat johdettiin heidän jäljilleen, ne aivastelivat ja kadottivat heti jäljet.

Täten voi vihollinen useita kertoja pujahtaa rajavartiokoirien käsistä. Kun saartorengas on kyllin ahdas, alettiin koko metsäaluetta Loukon aseman eteläpuolella haravoida poliisikoirien avulla, ettei vihollisille jäisi leivon aikaa, vaan he nääntyisivät. Se onnistuikin. Nähdessään toivottoman asemansa päättivät rajanylittäjät vielä yöllä 17.6. yrittää ylitystä, mutta rajavartioita oli sikäli vahvistettu väijytyksillä, että he joutuivat taasen kosketuksiin rajavartioston kanssa.

Laukaustenvaihdossa yksi (Arne Rontu) haavoittui vaikeasti. Hän eli vain 25 minuuttia ja kuoli. Hän osasi hyvin venäjää. Ennen kuolemaansa hän sanoi: ”Taas sota.” Toisen ylittäjän onnistui piiloutua toistaiseksi. Laukaustenvaihdossa haavoittui yksi sotilaamme.

Rajavartiokoukkojen haravoidessa Kaikon itäpuolista metsää he löysivät 17.6. kello 2.30 toisen tiedustelijan, joka oli kiivennyt piiloon kuusenlatvaan. Hän ei osannut venäjää. Minä näin hänet, joten kuvaan lyhyesti hänen ulkomuotonsa. Keskipokoinen, laihahko, hiusten väri vaalea, lippalakki, pusero ja hiihtohousut, halkaistut saappaat ja mustat säämiskäkäsineet. Hänen koko pukunsa oli kiireestä kantapäähän kyllästetty jollain pahanhajuisella seoksella, josta syystä koira kadotti jäljet.

Suomalaisen tiedustelun myönteiset puolet:

- 1) Suuri liikkuvuus ja kestävyys
- 2) Puvun keveys
- 3) Pahanhajuisen nesteen käyttö
- 4) Nopea piikkilankaa ylitettäessä

Kielteiset puolet:

- 1) Rajan ylitys valoisana kesäaikana
- 2) Naamioimisvaippon puute
- 3) Epätarkka ammunta lyhyeltä välimatkalta

Suomalaisen tiedustelijan varusteet:

- 1) Parabellum- ja F.N. -pistoolit 7,65 mm.
- 2) Karttaluonnos (johon tiedustelijat olivat alkaneet piirtää Loukon linnoitusalueetta)
- 3) Puukkoja
- 4) Kompasseja

- 5) Zeiss-kiikarit
- 6) Muona-annokset

Kaatunut tiedustelija (Rontu) vietiin Kaakon rajavartioon, jossa lääkäri tutki hänet, jonka jälkeen hänet haudattiin. Toinen (Nikkanen), eloonjäänyt, oli lievästi haavoittunut vasempaan jalkaan. Hänet vietiin Pietariin lähemmin kuulusteltavaksi. Hänen myöhempi kohtalonsa on minulle tuntematon.

Huomautus: Kaikkiaan otti mainittujen rajanylittäjien etsintään osaa noin 4000 miestä, tuhlattiin 288 000 työtuntia, joka tekee 36 000 työpäivää.

Sotavanki V.K. Artemtshjuk, joka oli palvellut 33. rajavartio-osastossa Säkkijärven seudulla alkaen kesästä 1940, sanoi olleensa tietoinen seuraavasta: kesäkuulla 1941 hälytettiin heidän gruppansa ja vietiin kahdella kuorma-autolla naapurin, eli 5. rajavartioston alueelle noin 60 kilometriä Säkkijärveltä pohjoiseen mainitun rajavartioston 16:sta zastavan alueelle.

Tällä kohtaa oli aikaisin aamulla tullut kaksi siviilipukuista miestä rajan yli Suomesta. Syntyi laukaustenvaihto, kahden äärimmäisen venäläisen vartijan kanssa ja myöhemmin raja miehitetiin täydellisesti ja miehet joutuivat kiinni. Sotavangin kertoman mukaan oli toinen miehistä kuollut. Toinen oli haavoittunut jalkaan. Tämä oli sotavangin käsityksen mukaan saksalainen, mutta edellinen suomalainen.

Kuollut haudattiin paikalla ja tuntomerkit olivat: keskikokoa pitempi, vaaleatukkainen, leveäharteinen ja ikä noin 35-38 vuotta. Laiha. Jaloissa kevyet kumiteräsaappaat, tummat housut ja tumma takki. Eloon jäänyt oli pienempi ja tumma. Puettu samoin tummiin vaatteisiin. Ikä noin 40 vuotta.

Kirjoittajan huomautus on, että Aarne Rontu oli syntynyt 7.12.1914 ja Jalmari Nikkanen 1.9.1909, molemmat Kivennavalla. Näin ikävästi päättyi kivennapalaispoikien ensimmäinen retki Neuvostoliiton puolelle. Tosin tässä toteutui eräs sissitoiminnan päämäärä: sitoa joukkoja selustaan.

Poikien sisariin ja veljiin saimme yhteyden vasta kun ilmoitimme Karjala-lehdessä talvella 1991 ja pyysimme heidän omaisiaan ottamaan yhteyttä. He vastasivat, jolloin lähetimme heille tarkemmat tiedot tapahtuneesta ja myös edellä mainittujen sotavankien kertomukset luettavaksi. Omaiset osallistuivat muistomerkkimme paljastustilaisuuteen Rautjärven pikkupappilan pihassa kesällä 1991. Merkissä ovat poikien nimet 34:n muun retkelle jääneen lisäksi.

Sota alkoi. Suomen katsottiin olevan Neuvostoliiton kanssa sotatilassa 25. kesäkuuta 1941 lähtien. Silloin päättyi salainen tiedustelu ja alkoi varsinainen kaukopartiointi.

Tiedon tarvitsijat muuttuivat

Jatkosodan päätyttyä syksyllä 1944 jatkui salainen tiedustelu, nyt Norjan ja USA:n laskuun. Neuvostoliittoa kokevaa tiedon tarvetta tuntui olevan. Tarvitsijat vain toiset.

USA:n ja Norjan tiedustelu hankki täydellisen luettelon meikäläisistä kaukopartiomiehistä. Heidän järjestelmästään tuntui kuitenkin puuttuvan se viimeinen lenkki, tiedon hankkija, sellaisiksi he katsoivat parhaiten soveltuvan pitkän kokemuksen omaavan kaukopartiomiehen. Alkoi miesten etsintä ja värväys.

USA:n Helsingin lähetystö ryhtyi ottamaan yhteyttä kaukopartiomiehiin. Sen tiedän kokemuksesta. Tehtävästä kiinnostuneet kaukopartiomiehet vierailivat lähetystössä ja heille luvattiin suuria palkkioita, jos he suostuisivat lähtemään salaa partioon Neuvostoliittoon. Kaukopartiomiehistä vain osa lienee välttynyt tuolta tarjouksesta.

Tilanne oli silloin toinen kuin välirauhan aikana, jolloin ei kysely lähtiessä, mitä siitä maksetaan, vaan lähinnä haluttiin nähdä, millaista on koti-Karjalassa.

Rautulaisia on aina löytynyt vaaralliseen ja pelottavaan tehtävään. Pelko lienee tuttu tunne. Vaarallisissa tehtävissä eteen tulevilla tilanteilla pelko on luonnollista. Ilman pelon tunnetta ihminen ei pysty toimimaan järkevästi eikä välttämään vaaraa. Luonnollisesti jokainen pelkää sellaisia tilanteita, joihin liittyy selvä uhka. Tällöin ei ole kyse pelosta, vaan tarkoituksenmukaisesta toiminnasta.

Osa kaukopartiomiehistä ei malttanut lopettaa jännittävää retkeilyä, vaan tarttui asetettuun, usein hyvinkin houkuttelevaan tarjoukseen ja ryhtyi jälleen partioimaan, joko USA:n tai Norjan laskuun.

Näiltä Kannakselle suunnatuilta retkiltä jäi palaamatta Heikki Määttänen kesällä 1951. Reino Sappinen sairastui Lappiin suunnatulla retkellä ja joutui sieltä palattuaan rajavartioston pidättämäksi. Hän sai vankeusrangaistuksen. Viljo Suikkanen ja partiokaverinsa Arvo Juvonen tekivät 1950-luvulla retkiä Petsamon ja Muurmanskin alueelle.

Norja sai Neuvostoliitolta nootin vakoojien lähettämistä. Pojat saivat kutsun Yhdysvaltoihin koulutukseen, jossa heille opetettiin kaasulla täytetyn ilmapallon käyttö ja sillä kulkeminen tuulen avulla. Kesällä 1954 he palasivat Norjaan. Norjan pohjoisrannoilla he odottivat sopivaa tuulta ja purjehtivat sen avulla Muurmanskin alueelle. Nämä retket tehtyään he palasivat Suomeen. Nyt myös Suomessa haluttiin lopettaa kaikki vakoilutoiminta ystävällismielistä valtiota vastaan. Syyllisiä alettiin etsiä.

Viljo Suikkanen joutui partiokaverinsa kanssa siirtymään Norjaan ja sieltä Yhdysvaltoihin. Viljo siirtyi myöhemmin Keski-Eurooppaan. Näin päättyi tiedustelupartiointi ja alkoi kaukopartiointi.

Partiointia ja junien suistoa Kannaksella 1941

Kesäkuun 30. päivänä lähetettiin Kannakselle kaksi kaukopartiota, joista toinen sai tehtäväkseen länsi-Kannaksen tiedustelun ja rautulaisista koottu partio lähti suorittamaan vastaavaa tehtävää itä-Kannakselle. Tämän rautulaispartion johtajana toimi Jalmari Kuoppa ja partioon kuuluivat Paavo Auvinen, Vilho Hännikäinen, Arvi Loponen, Kaino Pietiäinen, Urho Pusa, Uno Suokas ja Soini Vanhanen sekä Saarijärveltä Paavo Suoranta. Ja mies, jonka nimi jääköön mainitsematta. Hänestä ei ollut kaukopartiotehtäviin ja niinpä tämä retki jäikin hänen viimeisekseen.

Partio eteni Pyhäjärvelle, josta Pyhäjärven ja Myllypellon asemien väliltä valittiin junien suistopaikka. Tälle asennettiin neljä panosta, joiden avulla suistettiin ainakin yksi tavarajuna, jossa oli noin 40 vaunua. Osa panoksista varustettiin aikasytytyksellä. Niiden aiheuttamaa tuhoa ei voitu seurata.

Osin varastetuilla eväillä selvittiin kotiin. Omille linjoille palattiin 11. päivä heinäkuuta. Tämä retki kesti 12 vuorokautta ja sinä aikana kuljettiin 210 kilometriä vihollisen selustassa.

Päämaja tarvitsi tietoja jatkuvasti ja nyt koko Kannaksen alueelta aina vanhalle rajalle saakka, jopa se takaakin. Tämä tehtävä annettiin kahden partion suoritettavaksi. Näistä ensimmäinen oli rautulaispartio, johtajana jälleen Jalmari Kuoppa ja muina partion jäseninä Eugen Averin, Kalle Hyvönen, Kaino Pietiäinen, Urho Pusa ja Soini Vanhanen. Partio sai tehtäväkseen itä-Kannaksen tiedustelun, Rautu mukaanluettuna.

Länsi-Kannas määrättiin toisen partion tiedustelualueeksi, takarajana Ohtan kylä Lempaalan eteläpuolella. Partionjohtajan toimi seudun tuntija Arvo Mörö Kivennavalta sekä jäsenenä neljä sissiä toiminta-alueen eri puolilta ja rautulainen Kaino Rastas, joka oli jo välirauhan aikana tutustunut tämän alueen maastoon ja olosuhteisiin. Molemmilla partioilla oli paikallistuntemusta, jolla on suuri merkitys tiedustelu- ja sissi-tehtävissä. Partiot saivat tiedustelun lisäksi tehtäväkseen junien suistamisen.

Tähänastinen kokemus rajoittui reilun viikon reissuihin. Nyt oli tavoite kaukana. Retki tulisi kestämään useamman viikon. Partion kestävyys ja sissitaito sekä partion huolto joutuisivat sellaiselle koetukselle, mistä aikaisemmin ei ollut kokemusta.

Tapahtumarikas ja pitkä retki alkoi yhteisellä linjojen ylityksellä Rautjärvellä 23.7.1941 kello 23.00. Sen jälkeen Kuopan partio otti suunnan Rautuun ja me omille teillemme länsi-Kannakselle.

Kuopan partio saapui Kärsälän kautta Raasuliin ja Liippuulle. Matkan aikana olivat reput keventyneet, muonat oli syöty loppuun. Mutta suunnitelman mukainen ja jo etukäteen sovittu toinen lentotäydennyspaikka oli lähellä Tykläjärven maastossa. Ja taas aivan täsmälleen määräaikana tuli lentokone Palkealan suunnasta. Kone koukkasi ja tipautti tarviketorpedot, teki vanhan rajan takana muutaman harhautuskierroksen ja häipyi Maanselän suuntaan.

Torpedot purettiin nopeasti. Tässä lähetyksessä saatiin muonan lisäksi myös osastoon kotoa ja muualta tulleet kenttäpostikirjeet kullekin erikseen niputettuina, sekä sanomalehdet ja pyydettyjä räjähdysaineita 30 kiloa junien suistamista varten. Tämä lienee ollut ensimmäinen postilento Rautuun, ainakin ensimmäinen Tykläjärvelle!

Sunnuntaita vasten yöllä, jolloin tarvikkeet saatiin, pantiin keskellä metsää juhlat pystyyn. Valmistettiin hyvä ateria. Luettiin kotoa tulleet kirjeet ja sanomalehdet. Tämä oli sissien juhlaa metsässä, jossa joskus oli kirmaistu huolettomana paimenpoikana, kuljettu marja- ja sienimatkoilla, hiihdetty talvisin kilpaa ja pidetty suojeluskunnan kyläosastojen välisiä taisteluharjoituksia.

Tilanne oli tänään toinen. Tämä alue oli nyt vihollisen selustaa, josta matkaa linnuntietä omille linjoille lähes 100 kilometriä. Jos oli tilanne muuttunut, muuttuneet oli kulkijatkin.

Rautatie oli tiukasti vartioitu. Osan partiosta laskiessa rautatieliikennettä etsi toinen puoli sopivia junan suistopaikkoja. Raasulin ja Kyllästisen notkon välille asennettiin rautatiehen kuusi panosta, joista kaksi toimimaan ensimmäisen junan ajaessa. Muut neljä varustettiin eri pituisin aikalaittein siten, että sytytin virittyä määrääjän kuluttua ja räjäyttää panoksen vasta tuon ajan jälkeen ensimmäisen junan ajaessa päälle.

Meikäläisten hyökkäys oli käynnissä. Venäläiset olisivat kipeästi tarvinneet rautatietä kuljetuksiinsa. Mutta kuljetusten jarruna oli kuusimiehinen rautulaispartio, joka piti huolen siitä, että rataosalla Rautu-Raasuli ei kolmeen vuorokauteen liikennöity.

Tämän liikennesulun jälkeen katsottiin, että partion olo rataosalla ei ole tarpeen eikä terveellistäkään. Jälkiselvittely jätettiin toisten tehtäväksi. Partio lähti paluumat-

kalle jo tuttua menoreittiä. Rintamalinjat ylitettiin omien joukkojen ollessa Kirvun Hauhian kylän pohjoisosassa 11. elokuuta. Tämä Raudun retki kesti 19 vuorokautta, jona aikana partio kulki 343 kilometriä.

Kuopan partion kanssa yhdessä linjat ylittänyt ja länsi-Kannakselle retkensä suunnannut partio jatkoi vielä tehtävänsä suorittamista. Lentäjät veivät sille tarvikkeita neljä kertaa. Se panosti rautatien kahdeksan kertaa. Partio kävi vanhan rajan takana ja

Isä Loukolan johtama kaukopartio-osasto majoittui syksyllä 1941 ennen Syvärille siirtymistään Rautuun Aleks Vaskelaisen taloon. Vasemmalta Paavo Suoranta, Viljo Suikkanen, Uno Suokas, Jalmari Kuoppa, lotta Eila Iivonen, Arvi Loponen, Kalle Hyvönen, Eugen Averin, Kustaa (isä) Loukola, Paavo Auvinen, Vilho Hännikäinen, lotta Siiri Tippihana (myöh. Korpelainen, sittemmin Loponen), Urho Pusa, August Hilska, Kaino Pietiäinen ja Olavi Paukkunen.

Lomamatkalla kotona Raudussa syksyllä 1942. Vasemmalla alikersantti Lauri Korpelainen, joka kuului vänrikki Pekurin partioon, jota kuljettava lentokone putosi vihollisen puolelle. Korpelainen loukkaantui vaikeasti ja lisäksi haavoittui ja joutui vangiksi, kuollen venäläisten kenttäsairaalassa. Edelleen vänrikki Jalmari Kuoppa, vänrikki Heikki Määttänen, partio "Vesikon" johtaja. Oikealla Heikin veli Lauri Määttänen.

palasi linjojen ollessa Salmenkaitajoella. Partioaika oli 29 vuorokautta ja partiomatkaa kertyi 555 kilometriä.

Tämän jälkeen Rautuun lähetettiin vielä yksi rautulaisista koottu partio. Sen johtajana oli Paavo Auvinen ja jäseninä Vilho Hännikäinen, Lauri Korpelainen, Arvo Loponen, Reino Sappinen ja Uuno Suokas. Partio ylitti linjat Vuoksenrannan Kuivaniemestä 16.8.1941. Sieltä matka jatkui Kiviniemen kautta Rautuun. Tehtävän suoritettuaan partio palasi linjojen ollessa Punnuksen pysäkin länsipuolella 27.8. Partioaika oli 11 vuorokautta ja kuljettu matka 200 kilometriä.

Viimeiset partiot Kannakselle lähetettiin Korleen Lumisuon kautta ja aivan viimeinen Metsäpirtin Tapparista Miikkulaisten-Katumaan suuntaan. Tähän päättyi partiointi tällä erää kotipitäjän alueella ja Karjalan kannaksella. Saimme uuden palstan. Se oli Syvärin kannas.

Partiointia Syvärillä ja Rukajärven suunnalla

Partiointi alkoi Syvärillä jo syksyllä 1941 ja jatkui sieltä syksyyn 1943. Tässä on tilaa vain muutamalle pitkälle partiomatkalle.

Elokuun 4. päivänä 1942 lähti retkelleen pääasiassa rautulaisista koottu tosi kaukopartio, partioaika 40 vuorokautta. Partion johtajana oli Jalmari Kuoppa ja muina jäseninä Eugen Averin, Heikki Määttänen, Matti Nuija, Urho Pusa, Viljo Suikkanen sekä Eino Hämäläinen Metsäpirtistä ja Toivo Korte Kaukolasta. Heikki ja Matti olivat ensikertalaisia, toiset jo useita matkoja tehneitä. Partion kauimmainen tavoite oli 120 kilometrin päässä linjoista.

Tältä matkalta eivät kaikki palanneet. Urho Pusa kaatui silloin kun partio oli jo aloittamassa paluumatkaansa. Raskas retki vaati veronsa vielä paluun jälkeenkin. Metsäpirtin poika Eino Hämäläinen kuoli sairaalassa. Lääkärrien lausunnon mukaan kuoleman aiheutti ylirasitus partiomatkalla. Neljänkymmenen vuorokauden aikana partio kulki vihollisen selustassa 525 kilometriä.

Kuopan Jalin partion taivaltaessa kaukana Äänisen eteläpuolella valmistui jo seuraava, pääosin rautulaisista koottu kaukopartio tehtävänsä. Partion johtajana oli Kalle Hyvönen, jäseninä Aarne Hipeli, Arvi Loponen, Olavi Paukkunen, Kaino Pietiäinen, Reino Sappinen sekä ei rautulaiset Veikko Lehtinen, Paavo Suoranta ja eestiläinen Karl Jürgens. Partio vietiin lentäen kauas Äänisjärven taakse Tuhlajärvelle 9. elokuuta 1942. Lentäjät huoltivat partiota kolme kertaa.

Tehtävä tuli suoritettua syyskuun alkuun mennessä. Lentäjät hakivat partion Tugajärveltä 2. syyskuuta. Tälle 24 vuorokautta kestäneelle partiomatkalle lähti yhdeksän miestä ja sieltä palasi kymmenen. Itäkarjalaispoika Ville Nikitin, joka puhui suomea sekä venäjää, liittyi jo alkuvaiheessa partiioon ja toimi sen tulkkina.

Kesäkuun alussa 1943 sai rautulaispartio käskyn varautua pitkälle matkalle. Partio johtaja Jalmari Kuoppa, jäsenet Arvi Loponen, Matti Nuija, Reino Sappinen, Viljo Suikkanen sekä liensuulaiset veljekset Heikki ja Reino Kärkkäinen ja eestiläinen tulkki Karl Jürgens. Partio vietiin lentäen toiminta-alueelle Äänisjärven eteläpuolelle Sholjaskojjärvelle kesäkuun 15. päivänä. Sieltä se matkasi Leningrad-Vologda -rautatievarteen ja oli silloin 150 kilometrin päässä omista linjoista. Lentäjät huoltivat partiota neljä kertaa. Partio haettiin lentäen Linzhjärveltä 21.7.1942. Retki kesti 36 vuorokautta.

Sama kone, joka edellisenä yönä oli vienyt Kuopan Jalin partioon, lähti kesäkuun 16. päivänä klo 23.20 ja laskeutui Äänisen taakse Tuhtajärvelle 17. kesäkuuta klo 00.20 mukanaan kahdeksanmiehinen kaukopartio. Tämän partion johtaja Mauri Kärpänen (nyk. Ahtosalo) palveli ennen talvisotaa Raudussa Huhdin ja Korleen vartioilla. Hänen partioonsa kuuluivat nyt rautulaiset Aarne Hipeli ja Kaino Pietiäinen. Partio hankki arvokkaita tietoja. Se joutui moniin seikkailuihin. Sitä hakemaan lähetetty lentokone joutui venäläisten käsiin laskettuaan Äänisen taakse Tugasjärvelle.

Partio johtaja haavoittui retken loppuvaiheessa. Hänet sekä partion viisi jäsentä haettiin kaukaa Jamsovkajärveltä 10.7.1943. Kaksi partion jäsentä yrittivät maitse omalle puolelle. He menivät linjoja ylittäessään omaan miinakenttään 18. heinäkuuta aamuyöstä. Molemmat haavoittuivat vaikeasti. Pahimmin haavoittunut Aarne Hipeli käytti asettaan itseään vastaan. Aarne siunattiin kotipitäjän Raudun sankarihautaan 1. elokuuta 1943. Kaukopartiomies oli antanut kaikkensa.

Mainittakoon, että osastomme siirrettiin Syväriltä Kuhmoon syksyllä 1943. Sieltä käsin partioitiin Rukajärven suunnalla.

Takaisin Kannakselle

Jo aikaisin keväällä 1944 osastomme sai käskyn valmistautua tiedustelutoimintaan vihollisen selustassa Karjalan kannaksella omien joukkojen mahdollisen vetäytymisen varalta.

Huhtikuussa saatiin käsky ryhtyä ennalta tiedustelemaan sopivia sijoituspaikkoja ”Mateille”. Matti oli partiovarasto, maastokätkö, johon kaivettuun laatikkoon varastoitii nelimiehistä partiota varten ampumatarvikkeita, viestivälineitä, lääkintävälineitä ja sissimuonaa noin kuukaudeksi. Tämä oli tukikohta, josta käsin suunniteltu toiminta voisi tapahtua.

Ensimmäinen Matti laitettiin Huhdin kylän lounaispuolelle Koskitsanjoen varteen vastapäätä rajan takana olevaa Saarijärveä. Toinen sijoitettiin rajan taakse Raasulista etelään Korkeamaan länsipuolelle. Kolmannelle tiedusteltiin paikka Mäkrän ja Nurmijärven kylien väliseltä alueelta. Viisi muuta Mattia sijoitettiin länsi-Kannakselle.

Venäläisten suurhyökkäys alkoi kesäkuun 9. päivänä. Venäläiset saavuttivat Vammelsuun ja Kivennavan välillä VT-asemat jo kesäkuun 11. päivän iltana, jolloin tälle alueelle valmistettu Matti jäi tyhjänä vihollisen selustaan. Kesäkuun 19. päivään mennessä olivat kuitenkin kaikki muut suunnitellut seitsemän Matti-partiota jättäytyneet vihollisen selustaan. Lisäksi Kannakselle lähetettiin yksi yhteyspartio ja kolme laskuvarjopartiota. Kustakin näistä esitetään lyhyt selvitys paluujärjestyksessä ja partioaikoiheen.

MATTI-PARTIOSSA 1 oli kolme rautulaista ja yksi Kaukolan poika. Partion johtajana toimi Uno Suokas ja jäsenenä Tauno Kirves, Arvi Lojonen ja radisti Toivo Korte Kaukolasta. Partio jättäytyi Raasulin eteläpuolelle Korkeamaalle. Partioaika kuusi vuorokautta.

MATTI-PARTIO 2 johtajana toimi Paavo Auvinen. Hän palveli ennen talvisotaa Huhdin vartioilla. Partio suoritti tehtävänsä Kämärän alueella kesäkuun 23. päivään saakka, jolloin venäläiset havaitsivat partion ja aloittivat takaa-ajon. Lähes kaksi vuorokautta kestäneen takaa-ajon jälkeen väsähti partion johtajan, otti tauon, neuvoi linjo-

37 vuorokautta kestänyt kaukopartiomatka Rautuun on päätynyt. Partio lainavarusteissa Sakkolassa 24.7.1944 uituaan yöllä Vuoksen yli. Vasemmalta alikersantit Viljo Suikkanen ja Matti Nuija, vänrikki Kaino Rastas ja alikersantti Tauno Kirves. Alikersantti Lauri Määttänen hukkuu uintimatalla.

jen ylityksen ja määräsi kivennapalaisen Oiva Taposen partion johtajaksi sekä käski partion lähteä edelleen, koska hän itse tunsi olevansa ”loppuunajettu”.

Partio ui Vuoksen yli omalle puolelle kesäkuun 27. päivän aamuna. Partioaika 10 vuorokautta. Venäläisten radioliikenteestä siepattu sanoma kertoi vääpeli Paavo Auvisen joutuneen vangiksi. Häntä ei palautettu.

MATTI-PARTIO 3 jättäytyi selustaan Koiviston alueelle kesäkuun 17. päivänä. Partiomatka kesti 14 vuorokautta. Siltä retkeltä palasi partion radisti yksin. Partion johtaja kaatui. Kaksi partiomiestä joutuivat vaikeasti haavoittuneina vangeiksi. Heistä vain toinen palasi vankien luovutuksessa.

MATTI-PARTIO 4 siirtyi selustaan Kuolemajärven alueelle kesäkuun 15. päivänä. Omalle puolelle partio palasi uiden Vuoksen yli Sakkolasta heinäkuun 15. päivänä. Partioaika 31 vuorokautta.

Kannaksella vielä toimintaansa jatkaneet kolme Matti-partiota pysyivät radioparistoja ja karttoja sekä muita tarvikkeita. Niitä viemään lähti kaksimiehinen rautulaispartio luutnantti Heikki Määttänen ja alikersantti Tauno Kirves. Partio ylitti linjat ja Vuoksen soutuveneellä Sakkolan Volossulan kohdalla yöllä 9.–10. heinäkuuta. Myöhemmin liittyi Heikki Määttänen Matti-partio viiteen ja Tauno Kirves kuuteen.

MATTI-PARTIO 5 jättäytyi selustaan Mäkrä-Nurmijärvi alueelle kesäkuun 18. päivänä. Partioon kuului yksi rautulainen Vilho Hännikäinen sekä myöhemmin tullut Heikki Määttänen. Partio seurasi liikennettä Mäkrä-Nurmijärvi maantiellä sekä Valkjärven pohjoispuolen tiellä 20. heinäkuuta saakka. Tuolloin partio tuli havaituksi ja takaa-ajetuksi. Se palasi uimalla omalle puolelle Volossulan kohdalta 22. heinäkuuta. Partioaika 34 vuorokautta.

MATTI-PARTIO 6 oli rautulaispartio. Partion johtaja Kaino Rastas ja jäsenet Lauri Määttänen, Matti Nuija ja Viljo Suikkanen sekä myöhemmin tullut Tauno Kirves. Partio jättäytyi toiminta-alueelleen Rautuun 18. kesäkuuta. Seuratessaan rautatieliikennettä välillä Mäkrä-Petäjärvi teki partio ensimmäisen havainnon joukkojen siirrostasta pois Kannakselta heinäkuun 13. päivän aamuna. Kaksi vuorokautta myöhemmin

Kolme viikkoa kestänyt Raudun retki on juuri päättynyt. Vasemmalta alikersantit Eugen Averin ja Urho Pusa, vääpeli Jalmari Kuoppa, alikersantti Kaino Pietiäinen, kersantti Kalle Hyvönen ja alikersantti Soini Vanhanen.

yllätti venäläinen osasto partion rautatien varresta. Partio menetti osan varusteistaan. Se pyysi varustäydennystä. Niitä viemään lähetettiin laskuvarjosissi, joka hyppäsi Orjansaaren kylän eteläpuolelle Sarsuolle yöllä 20.-21. heinäkuuta. Hän joutui vangiksi 21. heinäkuuta. Häntä ei palautettu.

Partio lyötiin hajalle Sarsuon maastossa aamuyöllä 22. heinäkuuta. Kahteen osaan jakautuneena palattiin uimalla Vuoksen yli omalle puolelle 24. heinäkuuta. Lauri Määttänen ei jaksanut perille. Ihmisen kestäkyvyllä on rajansa. Nyt se oli ylitetty roimasti. Partioaika 37 vuorokautta.

Sota jatkui, tietoja tarvittiin. Niitä hakemaan lähetettiin rautulaisen Reino Sappisen johtama laskuvarjopartio. Se hyppäsi Kuolemajärvelle yöllä 22. heinäkuuta. Partio yhtyi myöhemmin partioon 7 ja palasi uimalla Volossulasta omalle puolelle aamuyöllä 4. elokuuta. Partioaika 14 vuorokautta.

MATTI-PARTIO 7 siirtyi selustaan Uudenkirkon alueelle 16. kesäkuuta. Se toimi pääradan Viipuri-Terijoki varressa. Partio lähetti 51 vuorokautta kestäneen retkensä aikana yhteensä 80 sanomaa ja otti vastaan 34 sanomaa. Partio palasi reittiä Kivennapa-Korkeamaa-Koskijärvi-Pitkäjärvi-Palkeala-Volossula. Kaksi kumivenettä apunaan partio ui Vuoksen yli omalle puolelle 4. elokuuta. Tämä oli ajallisesti pisin Päämajan lähettämistä kaukopartioista.

Kohta viimeisen Matti-partion palattua Kannakselta aloitettiin valmistelu sissiosaston lähettämiseksi Äänislinnan suunnalle. Osastostamme nimettiin mukaan 13-miehinen partio. Tähän partioon kuului kolme rautulaista; Kalle Hyvönen, Lauri Korpelainen ja Soini Vanhanen. Raskaasti kuormattu lentokone lähti Pälkjärveltä 13. elokuuta klo

21.00 viemään partiota Säämäjärvelle. Päästyään Ilomantsin Lapinjärven alueelle samuivat koneen moottorit ja se joutui tekemään pakkolaskun synkkään metsään vihollisen majoitusalueelle. Partio menetti johtajansa ja neljä muuta partiomiestä. Rautulainen Lauri Korpelainen kaatui, Kalle Hyvönen ja Soini Vanhanen haavoittuivat. Partio palasi omalle puolelle elokuun 14. päivänä.

Päämaja antoi osastollemme käskyn laskuvarjopartion lähettämisestä Rautuun. Elokuun 31. päivän iltana lähti Ruokolahden Kotaniemestä lentokone mukanaan 3-miehinen laskuvarjopartio. Partio hyppäsi Korleen Lumisuolle. Partiosta palasi vain sen johtaja kersantti Muisto Lassila. Hän tuli omalle puolelle Vuoksen yli Volossulasta syyskuun 11. päivänä. Aselepo tehtiin jo syyskuun 4. päivänä. Siepattu radiosanoma kertoi toisen partiomiehen kaatumisesta ja toisen joutumisesta vangiksi. Häntä ei palautettu.

Osastomme teki vuosina 1941–1944 yhteensä 75 kaukopartioretkeä. Yli 50 retkellä oli mukana rautulaisia sissejä.

LÄHDEVIITTEET:

- OSASTO VEHNIÄISEN partiokertomukset karttoineen, tiedustelupäiväkirjat, sotapäiväkirjat. Edellä mainitut asiakirjat olivat piilossa 45 vuotta. Ne on luovutettu Sotaarkistoon 1989.
- RAUTULAISTEN LEHTI, Kaino Rastaan 34 artikkelia vuosina 1971-72 ja 1981-86.

Mainitun lähdeaineiston perusteella on Pentti H.Tikkanen kirjoittanut ja Karisto Oy kustantanut seuraavat Osasto Vehniäisen kaukopartiotoiminnasta kertovat teokset:

- Kannaksen sissit	1983
- Yli Syvärin ja Äänisen	1984
- Sissinä selustassa	1985
- Hyppy helvettiin	1986
- Kannakselta Jäämerelle	1987
- Suurhyökkäys selustassa	1988
- Viimeiset kaukopartiot	1989

Carl-Erik Bruun

Hävittäjälentolaivue 26 Kilpasillan kentällä 1942–1944

Diplomi-insinööri Carl-Erik Bruun on syntynyt 1920 Turussa. Ilmavoimien lentoupseerikurssin hän suoritti 1939. Bruun toimi Ilmavoimissa toukokuusta 1940 helmikuulle 1941 Lentolaivue 32:ssa ja helmikuusta 1941 marraskuulle 1944 Lentolaivue 26:ssa. Taistelu-tehtäviin hän osallistui Jatko- ja Lapinsodassa - loppuvaiheissa lentueen päällikkönä.

Kun lähdetään kulkemaan Raudun kirkolta Haukkalan kautta Riiskaan menevää tietä, saavutaan noin neljän kilometrin päässä olevalle suurelle tasaiselle kankaalle. Sitä ympäröivät melko syvissä rotkoissa virtaavat pohjoisessa Takajoki ja etelässä Savotanoja, jotka lähtevät Raudun ympärillä olevista järvistä ja yhtyvät sitten idässä ja laskevat Vuokseen ja Laatokkaan.

Tänne kankaalle olivat venäläiset rakentaneet lentokentän, jonka Hävittäjälentolaivue 26 (HLeLv26) risti Kilpasillan lentokentäksi. Oikea kartan mukainen nimi oli Kiipasillan kangas. Käytetyn kartan toinen ”i” oli hieman epäselvä ja se luettiin silloin väärin ”l:ksi”.

Sumpulan savotan ja Myllymäen sekä ympäristön talot olivat raunoina. Riiskan tien varteen oli jätetty kaksi melko suurta pitkää hirsistä rakennusta.

Kentän itäpuolella näkyvät kartassa sellaiset nimet kuin Ukoniitty ja Jänikselä. Eteläpuolella nousee Jannonmäki 97,6 metrin korkeuteen ja sillä on vielä korkeusmittaustorni, josta avautui laaja näköala Kaskaalan yli aina Lumisuolle asti sekä lounaassa Kuninkaanselän kylän yli kirkonkylään. Kaunista maisemaa. Pohjoisessa kentän takana oli laajoja suoalueita: Rajaharjunsuo, Tönttölänsuo, Kytösuo jne., ennen Vuoksen rantaa.

HLeLv26 kalustona oli tähän aikaan hävittäjäkone Fiat G.50. Se oli yksipaikkainen sisäänvedettävillä laskutelineillä, kahdella 12,7 mm konekiväärillä varustettu alatasoinen kone, joka oli mekaanisesti erittäin luja. Kesti syöksyssäkin hirveitä nopeuksia. Muuten sen nopeus, noin 400 km tunnissa, ei enää tahtonut riittää vastustajalle.

Laivue saapui Petäjärven kentältä, jonne se siirtyi Hitlerin Mannerheimin syntymäpäiville 4.6.1942 tekemän vierailun jälkeen.

Petäjärven kentällä toimiessaan laivue menetti vänrikki Teuvo Antero Piiparisen, joka joutui tekemään pakkolaskun Lumisuon tienoilla FA-14:llä ja joutui vangiksi. Hänen kuvansa on NL:n sankareista 70-luvun puolivälissä kirjoitetussa kirjassa. Vankien vaihdossa hän ei palannut. Piiparinen oli laivueen ensimmäinen kaatunut.

24.6.1942 tuli Ilmavoimien komentajalta puhelinsanoma, että laivueen on luovutettava Petäjärven lentokenttä sinne saapuvan saksalaisen hävittäjälaivueen (Me-109 koneita) käyttöön. Toimenpide johtui siitä, että Laatokalle oli saapunut saksalais-italialainen laivasto-osasto. Kenttä piti luovuttaa 48 tunnin kuluessa 1.7.1942 alkaen. Laivue siirretään Kilpasillan kentälle. Niin tehtiin.

Laivueen komentaja oli tällöin majuri Eino A. Carlsson ja sijaisena kapteeni V. Hyvönen. Laivueen lentueista oli 1./26 sijoitettuna Malmille Helsingin puolustukseen ja vain 2. ja 3. lentue siirtyivät Kilpasiltaan.

Eversti Santavuori, kenraalimajuri Hersalo ja HLeLv26:n komentaja majuri Carsson Kilpasillassa 1942.

Hilja ja Heikki Kiiski visiitillä lentäjien korusussa Kilpasillassa Tapaninpäivänä vuonna 1942.

Maahenkilöstön suurin osa siirtyi 28.6 illalla ja yöllä. Saksalaisten organisaatio saapui yhdeksällä Ju52:lla yön aikana. Meidän koneemme lähtivät 29.6. aamulla.

Kilpasiltaan piti rakentaa kaikki alusta alkaen. Siellä olevat kaksi hirsirakennusta muutettiin ruokalaksi ja autotalliksi. Lentueen pystyttivät itselleen pahviteltat ja samanlainen tehtiin lennonjohdoksi. Viestiyhteyksien vetäminen oli kova työ. Illalla olivat lentueet toimintakunnossa, kuin myös kahdeksan FA-konetta. Torjuntalennot alkoivat välittömästi.

Ajan mittaan aloitettiin asuntojen ja korusujen rakentaminen. Hankittiin kentäsaha ja pärehöylä. Puutavaraa hankittiin muun muassa seuraavilta: Kalle Kleemola, Juho Vanjala, Mikko Viskari, Aukust Saijanen, Eino Husu, Aleksander Vokka ja Juho Alkio.

Lentueiden asunnot, esikunta ja elokuvateatteri tehtiin kaikki maanpäällisiksi. Huonekalut olivat poltettua puuta ja sähkövalotkin saatiin. Olihan siinä melkoinen

risti, kun oltiin niin lähellä rintamalinjaa, mutta kertaakaan ei meitä pommitettu ja olomme oli miellyttävää kaikkine harrastuksineen. Meillä oli kotieläimiä, viljelyksiä, pikkupuutarhoja jne.

Laivueelle oli alistettuna 137.Kev.It-jaos, 114. ja 122.It.kk. joukkueet kentän puolustukseen. Myöhemmin saatiin myös kenttähuoltojoukkue sijoitetuksi Kilpasilltaan.

Kentän pinta oli melko pehmeä, jonka takia sattui monta laskuvauriota ennenkuin kenttä saatiin korjatuksi. Huollollisesti olimme alistetut 15.D:aan, jonka komentajan oli kenraalimajuri Niilo Hersalo. Sinne oli hyvät suhteet. Samoin oltiin yhteydessä IVAK:iin kun molemmat olivat Leinikylässä.

Neuvostoliiton koneet lisäsivät lentojaan heti, kun italialaiset MAS-torpeedoveneet olivat Sortanlahdessa. Veneet eivät lähteneet liikkeelle ilman hävittäjäsuojaa. Kun tulimme sinne, niin saksalaiset ampuivat raskaalla ilmatorjuntatykillä.

Saksalaiset hävittäjät aloittivat lentonsa 3.7.1942 ja kohtauksia varten meidän koneiden kanssa annettiin tiukat säännöt. Petäjärvellä oli silloin yhdeksän Messerschmittiä käytössä.

HLeLv26:n ensimmäinen taistelu käytiin Kilpasillasta käsin 8.7. Kasimovon lentokentän päällä, jossa vänrikki Nils Trontti ampui Spitfire-koneen ja josta Olli Puhakan laatima taistelukertomus on samanlainen Neuvostoliiton ohjaajan Ustinovin kertomuksen kanssa. Hän oli ollut laskemassa, kun Puhakka hyökkäsi, mutta kk:t eivät toimineet ja Puhakan siivellä lentänyt kersantti Yrjö Korpisalo meni illalla vauhdilla Ustinovin ohji ja oli helppo saalis tämän konekivääreille. Laivueen toinen kaatunut.

Seuraavana päivänä oli kaksi taistelua, joissa Olli Puhakka ja Olavi Sihvo saivat kumpikin I-15bis -koneen, Heleniuksen ja Metsolan jakaessa I-16 -koneen. 15.7.1942 vaihtoivat 1. ja 2. lentue Malmin päivystystä.

Elokuu oli erittäin vilkas taistelukuukausi, joka johtui pääasiallisesti italialaisten moottoritorpedoveneitten ja saksalaisten it-lauttojen liikkumisesta Laatokalla. Niiden sijoituspaikkana oli Sortanlahti ja HLeLv26 joutui näitä suojaamaan. Taisteluja käytiin 12.8, 17.8, 22.8, 24.8, 26.8 ja 30.8. Kaikkiaan pudotettiin 2/I-153, 10/I-16, 1/HC, 2/SF, 1/IL-2 ja 1/PE-2, eli 17 konetta. Olli Puhakan tilille tuli kolme, Oippa Tuomisen neljä, Lasse Lautamäen ja Nisse Trontin kaksi kummankin. Lisäksi saivat Paronen, Pöysti, R. Stenberg yhden ja Osku Länsivaara kaksi konetta. Olli Parosen ollessa viimeisenä päivänä matkalennolla Immolasta Kilpasilltaan hän tapasi 30 I-16 konetta, joista pudotti yhden. Omia tappioita ei ollut koko kuukautena.

Syyskuu oli hiljaisempi. Vain Oippa Tuominen pääsi Valkjärvi-Miikkulainen välillä ampumaan I-153:n ja I-15:n tililleen.

Syyskuussa suoritettiin majoitustarkastus. Kuljetusjoukkueella, esikuntajoukkueella ja esikuntatoimistolla oli käytössään siirrettävät lautaparakit. Käytössä oli lisäksi yksi aaltopahviparaki komentopaikkana, 15 pahvitelttaa miehistön majoituksena, kuusi korsua joista neljä käyttökelpoista, kaksi venäläisten rakentamaa hirsivajaa, joissa ruokala, kanttiini, varastosuoja, keittiöhenkilökunnan asunto ja varuskorjaamo.

Nähtiin, että näillä ei tulla toimeen, mutta ei tehty mitään, koska toivottiin päästävän talveksi Immolaan. Tuli kiire. Neuvottelin KanR:n Linnoitusosaston insinöörimajuri Suonion kanssa. Tilattiin lisää neljä pahviparakkia. Työvoimaksi saatiin 20 sotavankia. Polttopuutkin olivat hankkimatta.

Lotat Pylkkänen ja Suurmäki "Lottalassaan" Kilpasillassa.

Lotat Eila Meriheinä ja Ipi Achander askareissaan Kilpasillassa vuonna 1943.

Elintarvikkeet, jotka saatiin päiväannoksina Valkjärvellä olevasta ETP:stä kahdesti viikossa, olivat keittiöhenkilökunnan vapaasti käytettävissä. Päivittäisen jaon laiminlyönnin johdosta ei varasto pitänyt paikkaansa.

Ruokailu tapahtui puoliavoimessa katoksessa, jonne keitetty ruoka tuotiin lähimmästä kenttäkeittiöstä. Alkeellisessa ruokapaikassa ennätti keittoruoka tulla puolikylmäksi ennenkuin se oli syöty. Ainoa suoja oli väliaikaisesti katolle levitetty kuormausteite, joka suojasi korkeintaan sateelta. Raportti ei syytä meidän mainioita emäntiämme, vaan koetettiin saada vauhtia rakennuksiin ennen talven tuloa.

Lokakuun tärkeimmät tapahtumat pyörivät saksalaisten ja italialaisten laivasto-osastojen toiminnoista johtuen. Eteläisellä Laatokalla oli Suhon majakka, jonne laivasto teki hyökkäyksen ansiokkaasti pudottaen varmasti neljä konetta, joista lentomestari Oiva Tuominen sai kaksi ja luutnantti Aale Lassila ja vänrikki Trontti kumpikin yhden.

29.10 laski eksyksissä ollut TB-1 Kilpasiltaan. Huomattuaan väärän osoitteen se starttasi uudelleen, jolloin kentän it ja lopullisesti mekaanikko Esko Laiho pudotti sen tolpan varassa olevalla Fiatin konekiväärillä. Koneessa olleet yksi majuri, kaksi kapteenia, yksi yliluutnantti ja kaksi aliupseeria saivat surmansa.

Marraskuussa ei ollut toimintaa. Laivueeseen saapui uutena koneena syöksypommitus- ja tiedustelukone Fokker DX, jonka päällikkönä toimi myöhemmin urheilumiehenä tunnettu luutnantti Oiva Halmetoja ja ohjaajana kersantti Väinö Kauppi.

Joulukuu oli hiljainen, johon vaikutti osaltaan huono lentosää.

Elämä tukikohdassa oli melko mukavaa. Meillä oli oma elokuvateatteri ja saimme itse tilata filmit, mikä tiesi sitä, että otettiin ne filmit joita emme olleet siviilissä ehtineet katsoa. Yleisöä oli naapuriyksiköistä ja divisioonastakin. Luulen, että viihtyvyys oli melko hyvä ja lomajunatkin kulkivat.

Kesällä kerättiin sienä ja marjoja talven varalle. Metsästettiin ja hakattiin pakoliset halkomotit. Urheilu oli kovassa kurssissa. Saimme Kannaksen nyrkkeilymestarin laivueestamme - vänrikki Lauri Silvennoisen. Lumien tultua oli hiihdolla sekä virkistysenä että kilpailumuotona kannattajansa.

Viihdytyskiertueitakin kävi, mm. Harmony Sisters. Yhteishenki oli laivueessa suurin piirtein hyvä. Tietenkin löytyy joukossa aina joku ”mätämuna”, mutta näitäkin yritettiin välttää, jos ne humalassa pääsivät räyhäämään.

Vuonna 1943 saatiin ilmavoittoja vain kaksi. Tämä johtui pääasiassa siitä, että vihollisen ilmatoiminta suuntautui Länsi-Kannakselle ja Suomenlahdelle, mutta osittain myös siitä, että Fiat-kalusto oli auttamattomasti liian vanhentunutta. Etenkään laivueeseen saapuneet nuoret ohjaajat eivät pystyneet sillä taistelemaan nopeampi vastustajiaan vastaan.

Menetimme pari ohjaajaa haavoittuneina. Vänrikki Antti Natri haavoittui ranteseen, mutta pääsi Kilpasiltaan ja kersantti Toivo Kylliäinen sai osuman olkavarteen ja joutui hyppäämään linjojen väliin, mistä pääsi ihmeen kaupalla omalle puolelle. Molemmat joutuivat pitkäaikaiseen sairaalahoitoon.

Lento-onnettomuudessa Fiatilla kuoli kersantti Arvo Huomo ja Viimalla vänrikki Kaarlo Sartjärvi ja mekaanikko Aarne Melander ajettuaan Imatran voimanjohtoihin.

Teknillinen osastomme, jonka päällikkönä oli konetarkasta Väinö Lemmilä ja johon kuuluivat konemestari Anton Suur-Uski, konemestari Reino Karpala, mekaanikot Aimo Mattila, Paavo Hautamäki ja Börje Lindholm, oli huolissaan, koska uutta kalustoa ei tullut. Fiatien huolto oli aikamoinen urakka, vaikka huoltohallikin rakennettiin ja sähköt vedettiin joka kämppään.

Vuoden 1944 alussa oli edelleen komentajana majuri Carlsson apulaisenaan kapteeni Veikko Karu. Lentueiden päällikkönä toimivat kapteenit Kaarlo Ruuskanen, Aate Lassila ja Lauri Hämäläinen. Ohjaajia oli 47 ja tähystäjiä kaksi, kun Halmetojan lisäksi saapui vänrikki Tuuri Heporauta, joka aikaisemmin oli toiminut laivueen viestiporukassa ennen RUK:n käyntiään. Fiat koneita oli kuusi lentokunnossa ja kahdeksan huollossa sekä FK, Mo ja Immolassa kunnossa oleva RI-kone.

Yksi lentue siirrettiin Petäjärvelle, jonne tuli FK-kone lentolehtispudotuksia ja valokuvaslentoja varten. Riponilla kuljetettiin postia mm. Valamoon. Ennakoivasti lähetettiin komennuskunta Heinjoelle Raulammen kentälle mahdollista siirtoa varten.

Laivue sai uuden komentajan 1.3.1944, kun majuri Lauri Larjo saapui Carlssonin tilalle. Uudeksi kalustoksi oli ajateltu kotimaista ”Myrskyä”. Ensimmäinen saapuikin

Ylikersantti Eetu Siponmaa ja luutnantti Jaakko Marttila sotalentäjän varusteissa Kilpasillassa. Kone taustalla on Fiat G50 -hävittäjä

Uusia Messerschmitt-koneita oli tulossa, mutta Hävittäjälentolaivue 26 ei niitä saanut. Joku keksi ehdottaa, että annetaan vanhat Brewsterit niille toisille ja HLeLv24 saa Mersut niin kaikki ovat tyytyväisiä. Mutta ei niin käynyt.

Uusi sijoituspaikkamme oli Heinjoen kenttä ja viimeiset kuljetukset lähtivät 12.5.1944. Ennen lähtöä tukikohta jynssättiin talkoovoimin. Kaikki talot pestiin ja natsat noukittiin. Joku koiranleuka pinosi uudelleen halkopinotkin, jotka olivat hieman vinossa. Kaikki tämä, jotta tulevat omistajat eivät voisi sanoa, että Hävittäjälentolaivue 26 eli kuin sika. Viimeinen mies veti vielä haravalla hiekoitetut käytävätkin puhtaiksi.

kapteeni Hämäläisen ohjaamana 26.2.1944 sarjanumerolla 4. Fiatit oli tarkoitus luovuttaa LeLv30:lle. Ensimmäisten lentojen jälkeen oli ohjaajien yksimielinen toteamus Olavi Sihvon sanoin: ”Myrsky hajoaa varmasti. On vain ajan kysymys, kenen alla se hajoaa.” 17.3.1944 kello 16.12 murtuivat MY-4:n tasot. Ohjaajana ollut luutnantti Jaakko Marttila ei pystynyt hyppäämään, joten hän työnsi täydet kaasut päälle, mahdollisesti myös saadaksesen syöksykierteen oikaisuksi. Uuden kaluston saanti viivästyi taas kerran.

Kilpasillassa ei tämän jälkeen tapahtunut enää kovin paljon. Ohjaajia ja kantahenkilökuntaa siirrettiin muihin perustettaviin yksiköihin.

Valokuvaus- ja yölennoilla lentolehtis-pudotusten aikana viittasivat kaikki merkit vihollisen puolella siihen, että jokin suurempi hyökkäys oli tulossa ja tästä ilmoitettiin myös ”ylöspäin”. Kun pyysimme saada pommittaa nuotio- ja leirialueita sanottiin, että sitä ei voi tehdä, koska vihollinen saattaa ryhtyä kostotoimenpiteisiin. Pommit jäivät kauniiseen pinoon, kun siirto sitten tuli.

Tähän päättyi laivueen yhden vuoden, kymmenen kuukautta ja 13 päivää kestänyt Kilpasillan vierailu. Tuloksia oli saatu ja tappioita kärsitty. Mutta monet muistavat tämän paikan myös tulevan elämänkumppaninsa kohtauspaikkana ja ainakin tänä aikana monet perheensä perustivat.

Seudun myöhemmistä kohtaloista ei ole paljon tietoa. 16.6.1944 kulki rintamalinja juuri Rautu-Haukkala-Riiska kautta ja sitä puolusti II/JR 15 Raudun päässä ja IV/19.Pr Riiskassa. Kirjoittaja lensi kentän ohi viimeksi 30.6.1944 kello 16.45, jolloin kaikki näytti olevan ennallaan. Omat joukot olivat siirtyneet Vuoksen yli 19.6.1944 mennessä.

Rautu ja Kilpasilta olivat erittäin mieluisia paikkoja. Siviiliväestö suhtautui mukavasti lentäjiin. Maitoa saatiin ulkopuolella säännöstelyn, vaikka se oli kai lainvas-taista. Haikealla mielellä katselen satelliittikarttoja, joista selvästi näkyy Kilpasillan kenttä, mahdollisesti vieläkin käytössä olevana.

Tällaisen lyhyen kirjoituksen puitteissa ei tietenkään pysty esittämään kaikkea mitä Kilpasillassa tapahtui, mutta ehkä tästäkin muistuvat asianomaisten ja rautulaisten mieleen omakohtaisiakin kokemuksia, olivatpa ne sitten millaisia tahansa.

Omasta puolestani voin sanoa, että osa minusta on ainiaaksi jäänyt sinne Rautuun ja Kilpasillan kentälle.

Toivo Lehmusvirta

Hersalon esikunta Raudussa

Lienee syytä heti aluksi selvittää miksi tehtäväkseni on annettu kirjoittaa tästä aiheesta. Kadettikurssini, 26.kurssi, keskeydyttyä kahden viikon toiminnan jälkeen minut siirrettiin 18.6.1941 15. Divisioonan Esikuntaan Poriin. Ennen ilmoittautumistani komentajalle eversti N. V. Hersalolle tapasin RUK-oppilastoverini vänrikki Mauri Hersalon, komentajan pojan. Kun seuraavana päivänä sitten ilmoittauduin eversti Hersalolle, hän määräsi minut lähettiupseerikseen ja niin alkoi erittäin monipuolinen toimintani siinä tehtävässä. Toisena lähettiupseerina oli Mauri Hersalo. Kun olimme jo Maurin kanssa olleet hyvin läheisiä siirtyi tuo kiinteys myös minun ja komentajan välille aina hänen kuolemaansa saakka. Tästä syystä olin tervetullut vieras komentajan korsiin siirtoni 2.2.1942 joukkueenjohtajaksi II/R57:ään. Seurasin näin ollen 15. DE:n elämää enemmän tai vähemmän kiinteästi koko sen Raudussa olo ajan.

Poimintoja 15.DE:n operatiivisen toimiston sotapäiväkirjoista:

1.9.1941 klo 14.00. Rautu palaa.

1.9.1941 klo 16.05. JR15 komentaja eversti Eino Virkki ilmoittaa: Olemme Raudussa. Mäkrä, Leinikylä ja Haukkala vallattu. Eteneminen jatkuu Raudun aukeiden eteläreunaa kohti.

2.9.1941 klo 21.00. Komentoportaan - komentaja, esikuntapäällikkö ja osaston päällikkö - toiminta alkoi Leinikylässä.

Hersalon esikunnan väkeä. Oikealta lukien kapt. Viktori Pore, maj. Usko Sakari Haahti, vänr. Mauri Hersalo, vänr. Toivo Lehmusvirta, lääk.maj. Jarl Saren, ltn. Birger Pihl, divisioonan komentaja ev. N.V. Hersalo, evl. T.V. Haaki, kapt. Viljo Kause, ltn. E. Koskinen, kapt. ?, esikuntapäällikkö maj. Erkki Viljam Kukkonen, el.lääk.kapt. Nordberg ja kapt. Sadeniemi.
SA-kuva.

3.9.1941 klo 11.00. Aloitettiin komentopaikan siirto Kiviniemestä Raudun Vehmaisten kylään. Suurten ruuhkautumisten johdosta tulo Kiviniemeen ylimenopaikalle kesti lähes klo 18.00 saakka. Vehmaisissa komentoporras majoittui ryssien rakentamiin kolhoositaloihin, joista osa oli vielä puolivalmiita.

Näillä sotapäiväkirjamerkinnoilla totean 15. Divisioonan, Hersalon esikunnan siirtyneen Raudun Vehmaisiin ja Leinikylään.

Divisioonan Esikunnan kokoonpano: Komento-osasto, jossa henkilö-, komendantti- sekä hallinto- ja oikeustoimisto. Operatiivinen osasto: tiedustelu- ja operatiivinen toimisto. Huolto-osasto: huolto-, kuljetus-, talous-, lääkintä- ja eläinlääkintätoimisto. Tykistökomentaja: tykistö- ja taisteluvälinetoimisto. Pioneerikomantaja: pioneeri-toimisto. Viestikomentaja: viesti- ja viestitustoimisto. Divisioonan esikunnan kokonaisvahvuus oli 61, joista 45 upseeria.

Alueella oli Kenttäsairaala Leinikylässä ja Divisioonan viestikeskus Kaura. Vies-tipataljoona 36:n esikunta ja 1K. olivat Vehmaisissa, 2. ja 3. komppania olivat Leini-kylässä. Kun jokapäiväisen toiminnan hoitamista varten oli lähettejä, autonkuljettajia, keskus-, muonitus- ja toimistolottia, nousi kokonaishenkilömäärä noin puoleen tuhan-teen.

Totesin edellä sotapäiväkirjamerkinnoissa, että majoitustiloista Lammen rannalla sijainneen koulun ”valtasi” komento-osasto ja alueen tien varrella ja vähän kauempanakin olleet niin uudet kuin vanhatkin rakennukset tulivat eri toimistojen käyttöön. Kuuluen operatiivisen toimiston henkilöstöön minä asuin uudessa kolhoositalossa, josta erittäin suuren tilan valtasi uuni, so. tiilikasa. Paljon joutuivat lähetit puita kanta-maan, sillä välikatto oli harva ja lämpö tahtoi mennä harakoille. Muuten tila oli täysin tyydyttävä.

Syksy kului Raudussa odotuksen merkeissä. Joukot olivat Kannaksella saavuttaneet tavoitteensa 9.9.1941 ja ryhmittivät puolustukseen. Saksalaiset olivat jo 1.9. sulkeneet kaikki tiet Pietariin. Rautuun asti näkyivät selvästi saksalaisten suorittamien voimakkaiden pommitusten räjähdykset sekä it-tykistön valojuovat. Odotettiin, että Pietarin asukkaat alkaisivat paon Suomen suuntaan. Näin ei tapahtunut.

Sodan alkaessa keväällä oli lentävä lause ”elonleikkuuseen kotiin”. Näin ei tapahtunut, mutta vanhemmille, vuosisadan vaihteessa syntyneille ns. joulupukeille koitti kuitenkin siviiliin lähtö. 15. D:n joukoista ko. ikäluokat siirrettiin Leinikylään, josta he pääsivät kotiin joulukuun alussa.

Esikunnassamme odotettiin, tulisiko komentajastamme Mannerheimin ristin ritari, mutta pettymykseksemme tuli vain tammenlehvä VR:een. Mutta sen sijaan alkoivat vuorolomat pyöriä loka-marraskuussa. Viikon, kymmenen päivän loma koitti ensin perheellisille, sitten poikamiehille. Vuorolomat pyörivät aina suurhyökkäykseen 1944 kevääseen asti.

Rautulaisvieras viestilottien Irja Gottlundin ja Ella Pölläsen luona vuonna 1943. Oheisen artikkelin kirjoittaja Toivo Lehmusvirta avioitui "asesiskonsa" Ellan kanssa 1973.

"Kaura" keskuksen lotat lähdössä asioille.

Taistelut jatkuivat. Suorittiin linjojen oikaisuja, molemminpuolista vanginsieppausta ja partiotoimintaa. Joukot paransivat puolustusasemia ja rakensivat korsuja. Sama majoitustilojen parantaminen alkoi myös Raudussa ja se jatkui. Komentajalle rakennettiin asiallinen, edustava ja kilpailukykyinen korsu lammen äärelle. Alueelle rakennettiin sähkölinjat ja saatiin sähköistys. Rautulaisten siirtyminen alueelle alkoi runsaammin keväällä 1942. Yhteistoiminta oli hyvää. Tarvittaessa annettiin apua ja kaurakiisseli tuli tutuksi.

Esikunta oli Vehmaisissa, osin Leininkylässä huoltoportaan siirtyessä Petäjärvelle. Kun olo siellä vain jatkui ja jatkui, oli esikunta pidettävä toimintakuntoisena. Henkilösiirrot esikunnasta joukkoihin olivat välttämättömiä. Toki oli muutamia, jotka pysyivät samassa tehtävässä koko ajan. Leininkylään perustettiin upseerien ja aliupseerien koulutuskeskus ja kokonaisia pataljoonia tuotiin sinne lepoon ja koulutukseen. Talvella oli hiihtokilpailuja ja kesällä yleisurheilua ja erilaisia pallopelejä. Paikallinen järvi tarjosi hyvät uintimahdollisuudet.

Esikunta eli komentajansa kanssa sekä iloja että suruja. Kenraaliylennys ilahdutti mieliä. Surua taas tuli yli äyrään, kun luutnantti Mauri Hersalo menehtyi pahoinpitelyn uhrina Viipurissa marraskuussa 1943. Olin saattamassa komentajan mukana Maurin ruumista Viipurista Hollolaan. Suru oli murtaa täysin isän. Täysin järjetön teko tuhosi erinomaisen upseerin ja intomielisen nuorukaisen.

15.Divisioonan esikunnassa ei tehty puhdetöitä. Rauhanajan Suojeluskuntajärjestön Yliesikunnan koulutusosaston päällikkö tuns eväät joukkonsa reserviläisrykmenttien koulutustason kohentamiseen sekä edellytykset rintamalinjojen kestämiseen. Siitä riitti työtä esikunnalle.

Aselajikomentajista on erityisesti todettava tykistökomentaja everstiluutnantti Harvialan jatkuvasti ylläpitämä tehokas ja kehityksen kärjessä tapahtuva koulutus.

Vuoden 1944 kesäkuun suurhyökkäys johti läpimurtoon Länsi-Kannaksella. Se pakotti myös Itä-Kannaksella olevat joukot viivytykseen. Näin koitti sekä 15.DE:lle lähtö Raudusta kesäkuun puolivälissä että alueen asukkaille ikävääkin ikävämpi mientie.

Hersalon Esikunnan vaihe Raudussa oli päättynyt.